

АГУУЛГА

ОРШИЛ	3
I. ТӨСЛИЙН ЗОРИЛГО, ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН	4
I.1. Төслийн зорилго.....	4
I.2. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуй нэгжийн танилцуулга.....	4
I.3. Ордын нөөц.....	4
I.4. Уурхайн техник, тоног төхөөрөмжийн хувьд:	4
I.5. Хүний нөөц.....	4
II. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ.....	5
II.1. Ордын байршил.....	5
II.2. Бүс нутгийн физик газар зүйн мэдээлэл	5
II.3. Геологийн тогтоц	6
II.4. Ордын тектоник	7
II.5. Ордын геологийн тогтоц, нүүрсний чанар	8
II.6. Ордын нөөцийн тооцоо	8
БҮЛЭГ-III. ИЛ УУРХАЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ.....	10
III.1. Уурхайн өнөөгийн байдал.....	10
III.2. Уулын ажлын төлөвлөгөө	11
III.3. Ил уурхайн механикжуулалт үндсэн тоног төхөөрөмж.....	12
III.4. Ил уурхайн ажиллах горим.....	12
III.5. Шимт хөрсний овоолгын ажлын төлөвлөгөө	13
IV. ХОГ ХАЯГДАЛ	15
V. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ.....	17
V.1. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	17
V.2. Агаарын чанарт нөлөөлөх гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл.....	17
V.3. Усны нөөц, чанарт гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга.....	17
V.4. Газрын хэвлийд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	18
V.5. Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	18
V.6. Ургамлын аймаг, ургамлын нөмрөгт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	18
V.7. Амьтны аймагт нөлөөлөх гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл.....	18
VI. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ	20
VI.1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	20
VI.2. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	22
VI.3. Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ төлөвлөгөө	24
VI.4. Ургамлын аймаг, ургамлын нөмрөгт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	24
VI.5. Амьтны аймагт учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	25
VII. Биологийн нөхөн сэргээлт-мод тарилт	26
VII.1.1. Мод тарихын экологийн ач холбогдол.....	27
VII.1.2. Мод, сөөг болон түүний бүтэц, зарим үүрэг.....	27
VII.1.3. Тарих тарих хугацаа.....	27
VII.1.4. Мод тарьсан аргачлал	28
VII.1.5. Мод суулгасныг дараах арчилгаа	29
VII.1.6 Техникийн сэргээлтийн төлөвлөгөө.....	30
VIII. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА	

ХЭМЖЭЭНИЙ БИЕЛЭЛТ	30
IX. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	31
X. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	31
XI. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	32
XII. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	33
XII.1 Хог хаягдлыг бууруулах, дахин ашиглах, боловсруулах.....	34
XII.2. Ахуйн хог хаягдал.....	35
XII.3. Аюултай хог хаягдал-техникийн тос	35
XIII. УСНЫ НӨӨЦ, ЧАНАРТ ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БУУРУУЛАХ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ	39
XIV. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ	41
XV. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	44
XVI. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	44
XV. БОМТ-ний төсвийн нэгтгэл.....	45

ХҮСНЭГТ

Хүснэгт 1. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн газар зүйн дараах солбицлууд	5
Хүснэгт 2. Нүүрсний үлдэгдэл нөөц	9
Хүснэгт 3. Ил уурхайд ажиллах үндсэн болон туслах тоног төхөөрөмжүүд	12
Хүснэгт 4. Уурхайн ажлын горим	13
Хүснэгт 5. Агаарын чанарын сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	19
Хүснэгт 6. Усны нөөцөд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хэрэгжилт	20
Хүснэгт 7. Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүд	23
Хүснэгт 8. Ургамлын аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	23
Хүснэгт 9. Амьтны аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	24
Хүснэгт 10. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө, хэрэгжилт	29
Хүснэгт 11. Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө	30
Хүснэгт 12. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	30
Хүснэгт 13. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	31
Хүснэгт 14. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	32
Хүснэгт 15. 2025 оны хог хаягдлын эх үүсвэрийн тооллогын хуудас	36
Хүснэгт 16. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хэрэгжилт	42
Хүснэгт 17. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний төсвийн нэгтгэл	45

ОРШИЛ

“Бэрх уул” ХК нь Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших 43,75 гектар талбай бүхий, MV-004590 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй Чандган тал нүүрсний ордыг эзэмшдэг.

Чандган тал нүүрсний ордыг ордын уул геологийн нөхцөл, элсний биетийн хэлбэр ба байршил, хучаас хөрсний зузаан зэрэгт үндэслэн ордыг ил уурхайн аргаар, авто тээвэртэй гадаад болон дотоод овоолготой, ашиглалтын системээр ашиглахаар ТЭЗҮ-ийг боловсруулсан бөгөөд 2025 онд ордыг ил уурхайн аргаар, авто тээвэртэй гадаад болон дотоод овоолготой, ашиглалтын системээр ашиглахаар уулын ажлыг төлөвлөсөн.

2025 онд 47934 м³ хөрс хуулалт, 39910 м³ нүүрс олборлож, уулын цул 87844 м3 хүртэл. Ашиглалтын талбайд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийхгүй бөгөөд “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд 100 ш мод уурхайн тосгонд тарьсан.

Орон нутгийн санал болгосны дагуу дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд ашиглалтын талбайн гадна 0,1 га талбайд байрлах хог хаягдлыг цэвэрлэн эзэн холбогдогчгүй эвдэрсэн газарт техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн.

Манай компани нь БОАЖ сайдын 2019 оны 10 сарын 29-ны өдрийн А-618 дугаар тушаалаар батлагдсан журмын дагуу мөн орон нутгийн саналыг тусгаж энэхүү 2025 оны Байгаль орчны менежментийн тайланг боловсруулав.

Компани нь байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөтэй үйл ажиллагаа явуулахын тулд сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, нэгэнт болсон сөрөг нөлөөллийг арилгах, болсны дараа арга хэмжээ авах гэсэн дараалал баримтлах бөгөөд төсөл хэрэгжих нутгийн иргэд болон сонирхогч талуудад төслийн үйл ажиллагааг нээлттэй, ил тод байлгах зарчим баримтлан ажилладаг.

I. ТӨСЛИЙН ЗОРИЛГО, ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

I.1. Төслийн зорилго.

Чандган тал хүрэн нүүрсний ордыг Монгол Улсад хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй холбогдох хууль, дүрэм журам, стандартын дагуу үйл ажиллагааг явуулж, эдийн засгийн хувьд үр ашигтайгаар, байгалийн баялгийг зохистой ашиглаж, дэвшилтэт техник технологийг нэвтрүүлэх, технологийн горимыг нарийн чанд баримталж, байгаль орчныг хамгаалж, нөхөн сэргээлт хийх, шинээр ажлын байр бий болгох, мөн компанийн ажилчид болон олон нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангах, ордын үр ашгийг улс, орон нутаг болон төсөл хэрэгжүүлэгч компанид хүртээхэд уг төслийн зорилго оршино.

I.2. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуй нэгжийн танилцуулга.

“Бэрх-Уул” ХК нь 1954 онд үүсгэн байгуулагдсан ба ил уурхайн ашиглалт үйл ажиллагааг хэвийн гүйцэтгэж ирсэн туршлагатай. Төсөл хэрэгжүүлэгч нь 2010 оны 01-р сарын 04-ний өдөр 1810002001 улсын бүртгэлийн дугаартай 2643928 регистрийн дугаартай уул уурхайн олборлолт гэсэн үндсэн үйл ажиллагааны чиглэлтэй үүсгэн байгуулагдсан. “Бэрх-Уул” ХК нь орон нутгийн өмчит хувьцаат компани буюу Khanate Resource Holding– 51.8%, Khanate Resource Holdings-2 SARL - 31.2%, BEU Holding S.A.R.L - 10%, Khanate Resource Holding-3 SARL-6.6%, иргэд нийт хувьцааны - 0.4%-ийг тус тус эзэмшиж байна. Албан ёсны хаяг: Хэнтий аймаг, Бэрх тосгон (Батноров сум), Уулын үйлдвэрийн байр-01 байрлана.

I.3. Ордын нөөц.

Улсын төсвийн хөрөнгөөр Чандган талын нүүрсний орд газарт 1963 онд геологийн нарийвчилсан хайгуул хийж тус ордын нөөцийг А+В+С1 зэрэглэлээр 123,845.0 мян.тн (А-13,036.0 мян.тн, В-37,632.0 мян.тн, С1-72,177.0 мян.тн), С2 зэрэглэлээр 90,139.0 мян.тн гэж тус тус тооцож, улсын нөөцөд бүртгүүлсэн байна.

Өнөөгийн байдлаар тус орд дээр “Бэрх-Уул” ХК, “Чандганкоул” ХХК, “Тефис Майнинг” ХХК гэсэн 3-н компани ашиглалтын болон хайгуулын тусгай зөвшөөрөл эзэмшиж байгаа болно.

Дээрх гурван компани нөөцийн хөдөлгөөний тайлангаар “Бэрх-Уул” ХК -ны тусгай зөвшөөрлийн талбайд А+В+С1 зэргээр 21,278,9 мян.тн нүүрс байна.

Бэрх-Уул компани 2025 оны уулын ажлын тайнгийн үлдэгдэл нөөц А+В+С1 зэргээр 20,428.42 мян.тн нүүрс байна. (А- 3,030.7 мян.тн, В-11,874.36 мян.тн, С1-5,523.36 мян.тн)

I.4. Уурхайн техник, тоног төхөөрөмжийн хувьд:

Уурхайн уулын ажлыг Doosan 300 экскаватор 1 ширхэг, Doosan 500 экскаватор 1ш, хөрс тээврийн ажилд 25 тонн даацтай HOWA маркийн автосамосвал 2 ширхэг, хөрсний овоолго болон туслах ажилд D155A бульдозер 1 ширхэг, ZL50 маркийн утгуурт ачигч 1 ширхэг ачигч ашиглахаар тооцож тусгав.

I.5. Хүний нөөц

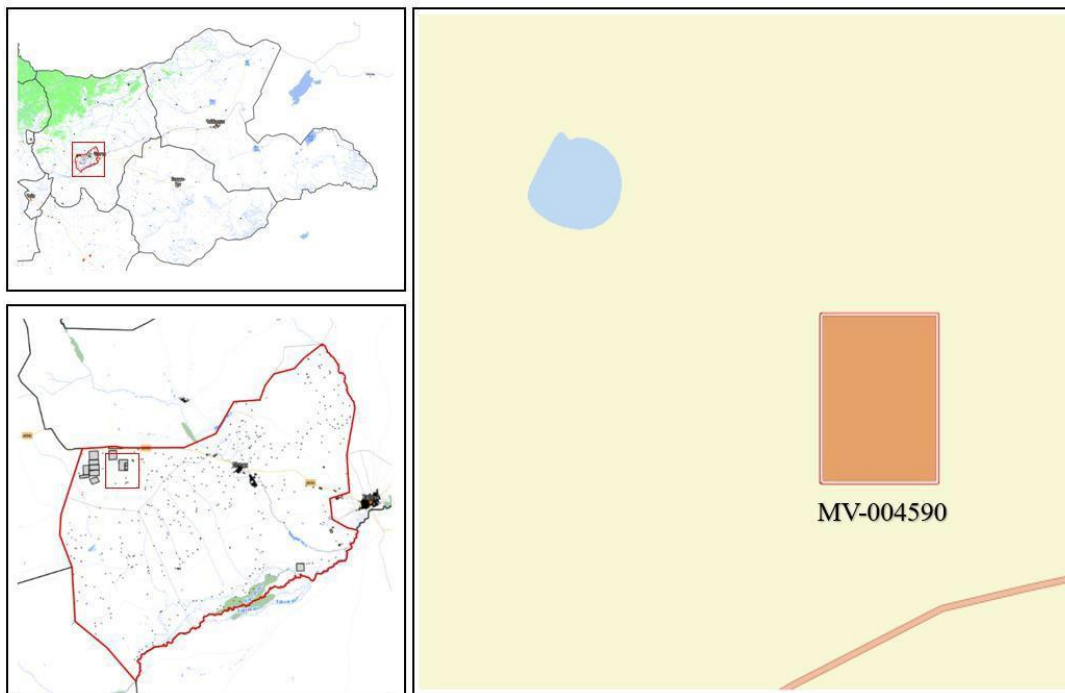
Одоогийн байдлаар уурхайд 12 хүн ажиллаж байгаа бол төслийн хүрээнд орд ашиглалтын хугацаанд хамгийн ихдээ 24 хүн ажиллана. Уурхайн захиргаа, аж ахуйн албанд 5 хүн, ил уурхайд 6, засвар механикийн хэсэгт 1 хүн тус тус ажиллахаар тусгасан. Ажиллагчдын дундаж цалин 2166.9 мян.төг болно.

II. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

II.1. Ордын байршил.

Чандган талын хүрэн нүүрсний орд нь Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших ба байршлын хувьд Улаанбаатар хотоос 290 км, Хэнтий аймгийн төв Мөрөн сумаас баруун тийш 55 км зайд байрладаг. “Бэрх-Уул” ХК нь тус ордод MV-004590 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөр нийт 43.75 га талбайг эзэмшиж байна.

Зураг 1. Ордын байршил

Хүснэгт № 1. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн газар зүйн дараах солбицлууд

MV – MV-004590						
Д/д	Уртраг			Өргөрөг		
	Град	мин	сек	Град	мин	сек
1	110	1	24.82	47	22	56.73
2	110	1	24.82	47	23	22.73
3	110	0	58.82	47	23	22.73
4	110	0	58.82	47	22	56.73

II.2. Бүс нутгийн физик газар зүйн мэдээлэл

Уул зүй: Тус орд газар нь Нялгын хотгорын зүүн хойд хэсэгт баруун урдаас зүүн хойш чиглэсэн Баянмөнхийн уудам хөндийд Шорвогийн тал хэмээх газар байрлах ба баруун хойгуураа Дашбалбарын уулсаар хүрээлэгддэг.

Түүний хамгийн өндөр цэгийн үнэмлэхүй өндөр 1579 м бөгөөд түүний харьцангуй өндөржилт 200-300 м-ээс үл хэтэрнэ. Зүүн хойд бэл нь баруун хойд бэлээсээ хэвгий. Дашбалбарын уулс нь эгц хад асга ихтэй, маш их хэрчигдсэн. Зүүн урдуураа 90-100 км орчим үргэлжилдэг Хонгорын уулсаар хүрээлэгдэх ба өргөн нь 7-30 км хүртэл үргэлжилнэ. Түүний хамгийн өндөр цэг бол Мөрөн сумын орчим, Улаан-Өндөр овоо юм. Үнэмлэхүй өндөр 1664 м. Хотгорын түшингээс дээш 450 м-т өргөгдсөн байна.

Ус зүй: Ордоос зүүн хойно 15 км зайд Мөрөн гол урсана. Мөн хэд хэдэн давст нууруудыг нэрлэж болно. Эдгээр нь зуны улиралд хатаж ширгэдэг байна. Мөрөн голын ус нь Хэрлэн голд хүрдэггүй, элювиаль хурдаст шингэж замхардаг. Хатсан голын голдирол,

ширгэсэн нуурын шал нь арзайж хатсан шавар бүрхэвчээр бүрхэгдсэн байдаг. Орд газар дээр Соль нэртэй давстай нуур байдаг ба талбайн хувьд бага, усаар заримдаа дүүрдэг бөгөөд идэгдлийн гаралтай битүү хэвгий хотгорт оршино. Мөрөн голын голдирол нь уулархаг хэсэгтээ нарийн, огцом эрэгтэй, голын хөндий нэгээс хоёр дэнжтэй.

Уур амьсгал: Цаг уур, уур амьсгалын хувьд төслийн талбай нь Монголын ихэнх нутгийн адил эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай, хүйтэн өвөл, харьцангуй сэрүүвтэр зунтай.

Өвлийн дундаж температур -25-270С байдаг ба өвөлдөө хур тунадас 13-18 мм орчим унадаг. Хамгийн хүйтэн үе нь 01 сард тохиож -30-380С хүрдэг, харин 2001 онд -44,20С хүрч хүйтэрсэн байна. Цасан бүрхүүл 10 мм-ээс хэтэрдэггүй, хотгор газраа салхины нөлөөгөөр хунгарласан үед 1,0 м хүрнэ.

Хаврын улиралд нэлээд салхилж 10-15 м/сек, цөөн тохиолдолд 25 м/сек хүртэл ширүүсдэг, шуурга 7 хоног үргэлжлэх нь үе үе тохиолдоно. Хавар салхины дундаж хурд 3,8-4,9 м/сек байна. Харин сүүлийн жил шуурганы эрч гамшигт байдалд хүрч, айл гэр, барилга байгууламжуудыг сүйтгэсэн тохиолдол олон гарлаа. Хур тунадасын хэмжээ 20-30 мм хүрэх нь зөвхөн 5-р сард тохионо. 3-4 дүгээр сард ихэнхдээ хасах температуртай хааяа +10+250С хүрнэ.

Зундаа салхилах нь багасаж +20+250С хүрч дулаарна. Хамгийн их халуун нь 7-р сард +380С /2004 онд/ хүрнэ. Жилийн тунадасны 70-80% нь 7, 8-р сард унана. Зуны салхины дундаж хурд 3,0-3,6 м/сек орчим байдаг.

Амьтны аймаг: Орд газрын орчимд Монгол орны ургамлын аймгийн мужлалд үндэслэн гаргасан хөхтөн амьтадын газар зүйн тархалтын мужлалаар /Банников1954, Батсайхан 2006/ Дундад Халхын Хээрийн тойрогт хамаарагдах тул жинхэнэ тал хээрийн бүсийн амьтад энд тархсан байна.

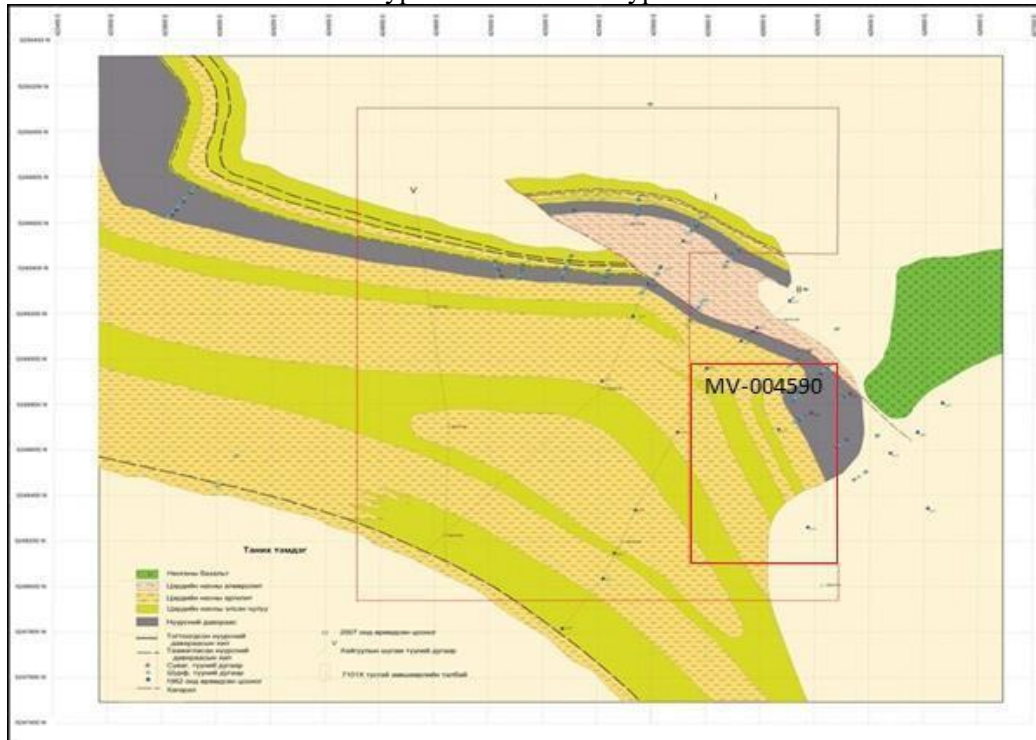
II.3. Геологийн тогтоц

Чандган талын нүүрсний орд нь томоохон грабены төв хэсэгт брахиосинклиналь структурыг үүсгэн тогтдог. Энд доод цэрдийн Зүүнбаян формацын хурдас болон неоген, дөрөвдөгчийн хурдаснууд тархсан байдаг.

Судлаачид Зүүнбаян формацын хурдсыг дотор нь дээд ногоон саарал, доод хар саарал гэж хоёр мэмбэрт ялгадаг. Үүний доод хар саарал зузаалаг нь манай талбайд байдаггүй. Харин дээд ногоон саарал зузаалаг нь өргөн тархалттай.

Доод ногоон саарал мэмбэр (K1dz2). Зүүнбаян формацын ногоон саарал мэмбэр нь ордын хэмжээнд хамгийн өргөн тархалттай хурдас юм. Энэ мэмбэр нь хурдасны литологийн найрлага шинж чанарын хувьд янз бүрийн ширхэгтэй сул цементлэгдсэн цайвар саарал өнгийн ногоовтор туяатай элсэн чулуу, ногоон саарал өнгийн аргилит, шавар, алевролит, хүрэн нүүрс зэргээс бүрддэг. Энд янз бүрийн зузаантай нүүрсний 5 давхраас агуулагддаг. Гэвч тэдний нэгээс бусад нь үйлдвэрийн ач холбогдолтой байж чаддаггүй. Үйлдвэрийн ач холбогдол бүхий давхаргын зузаан нь дунджаар 34,5м байдаг. Бусад давхрааснуудын зузаан нь 0,2-2м-т хэлбэлздэг. Ногоон саарал мэмбэрийг литологийн найрлагаас нь хамааруулж дээд, доод гэсэн хоёр зузаалагт ялгадаг.

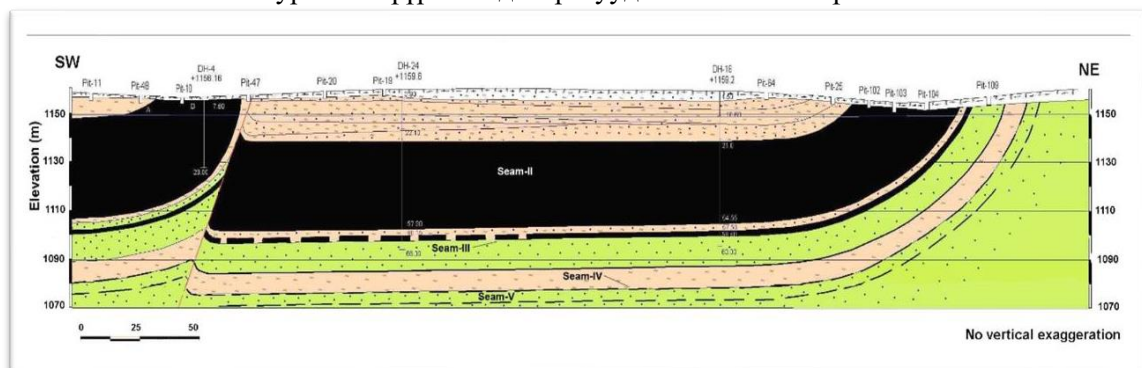
Зураг 2. Геологийн зураг

II.4. Ордын тектоник

Чандганы нүүрсний орд нь тектоник хөдөлгөөн, тасрал эвдрэлд өртөөгүй маш энгийн тогтоцтой юм. Ордын агуулагч чулуулаг болон нүүрсний давхраасуудын суналын азимут нь хайгуулын I шугамаас баруун тийш орших хэсэгтээ ЗУ 95о-100о хайгуулын шугамаас зүүн тийш орших хэсэгтээ ЗУ 150о байдаг. Түүний уналын азимут нь БУ 5о-8о-аас хэтэрдэггүй. Ордын зүүн хойд хэсэгт взбросын төрлийн нэг хагарал байдаг. Түүний суналын азимут нь ЗУ 110о-115о, уналын азимут нь БУ 70о-75о байдаг. Шилжилтийн далайц нь хамгийн ихдээ 40о хүрдэг. Энэ хагарал нь нүүрсний II давхаргыг 2 хэсэгт хувиусан бөгөөд хагарал орчим эвдрэлийн бүс нь 5-7 м байгаа нь ашиглалтын явцад тохиолдсон байна.

Зураг 3. Нүүрсний давхрагуудын геологийн зүсэлт

II.5. Ордын геологийн тогтоц, нүүрсний чанар

1962 онд хийгдсэн нарийвчилсан хайгуулын ажлаар 120-150м зузаантай нүүрс агуулсан давхаргыг судалж үйлдвэрлэлийн ач холбогдолтойгоор 30.45-49.95м ашигтай зузаантай II давхаргыг тогтоосон байна.

Зураг 1. Нүүрсний давхрагуудын геологийн зүсэлт

Нүүрсний III, IV, V давхрагууд нь үндсэн II давхаргын уланд, I үе түүний таазанд оршдог.

Нүүрсний давхаргуудын товч тодорхойлолт:

Давхарга I нь хамгийн дээд хэсэгт орших ба 0.35м зузаантай, түүний таазанд аргиллит, уланд алевролит байна. Энэ нь талбайн баруун урд хэсэгт нэг л шурфээр илрүүлэгдсэн. Түүний талаарх геологийн мэдээлэл бүрэн бус тул итгэл үнэмшилтэй бүрэн тодорхойлолт өгөх боломжгүй.

Давхарга II нь нийлмэл бүтэцтэй ба өөр хоорондоо 0.1-6.0м хүртэл зузаантай хоосон чулуулгаар тусгаарлагдсан 3-4, түүнээс олон тооны багцаас бүрддэг. Дээрх давхаргын бүтэц хайгуулын шугамын I – I-ээс IV – IVшугамын чиглэлд нийлмэл шинжтэй болдог байна. Давхаргын тааз нь аргиллит, алевролит зэрэг шаварлаг чулуулаг зонхилдог бол түүний уланд сийрэг элсэн чулуу хаа сайгүй давамгайлдаг байна. 7101х талбайн тухайд 2007 оны өрөмдлөгөөр зөвхөн II давхрагыг судалсан. Тухайн талбайд II давхрага нь 28,85-48,85м-ийн зузаантай дунджаар 38,6м байна. II давхраас нь дундаа 10-27ш чулууны үеийг агуулдаг. Тэдний зузаан 0,02-0,78м байдаг ба тэдгээрийн ихэнх нь маш бага 0,02-0,06м-ийн зузаантай байдаг. II давхраас нь талбайн зүүн урд хэсэгт өөрөөр хэлбэл хайгуулын RH-07-01, RH-07-02 цооногуудад дундах чулууны үеүд нь зузаарч дөрвөн хэсэг болон салбарладаг.

Давхарга III нь II давхаргын дор 1.2-5.0м зайд орших ба 0.2-2.0м зузаантай. Ордын баруун хойд хэсэгт өргөн тархсан боловч зүүн урд хэсэгт түүний тархацын талаар өгөх мэдээлэл геологийн тайланд нотлогдоогүй бөгөөд дээрх давхарга нь тогтворжилтгүй ангилалд хамаарна.

Давхарга IV нь III давхаргын дор 20-23м оршино. Дээрх давхаргын таазанд аргиллит, алевролит, уланд алевролитын нимгэн үе, элсэн чулуу оршдог, тогтворжилтгүй ангилалд хамаарна.

Давхарга V нь IV давхаргын дор 3.85м зайд оршино. Давхаргын тааз ба уланд бага зузаантай алевролитын үе (хуурамч ул, тааз), үндсэн ул ба тааз нь элсэн чулуу юм. Давхаргын зузаан 0.15м байна.

II.6. Ордын нөөцийн тооцоо

Улсын төсвийн хөрөнгөөр Чандган талын нүүрсний орд газарт 1963 онд геологийн нарийвчилсан хайгуул хийж тус ордын нөөцийг А+В+С1 зэрэглэлээр 123,845.0 мян.тн (А-13,036.0 мян.тн, В-37,632.0 мян.тн, С1-72,177.0 мян.тн), С2 зэрэглэлээр 90,139.0 мян.тн гэж тус тус тооцож, улсын нөөцөд бүртгүүлсэн байна.

Өнөөгийн байдлаар тус орд дээр “Бэрх-Уул” ХК, “Чандганкоул” ХХК, “Тефис Майнинг” ХХК гэсэн 3-н компани ашиглалтын болон хайгуулын тусгай зөвшөөрөл эзэмшиж байгаа болно.

Дээрх компаниудын эзэмшиж буй хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй талбай бүрт оногдох Цайдам нуурын нүүрсний ордыг 3-н талт хэлэлцээр хийж АМГ-ын мэргэжилтнүүдийн зөвлөснөөр баталгаажуулсан байна.

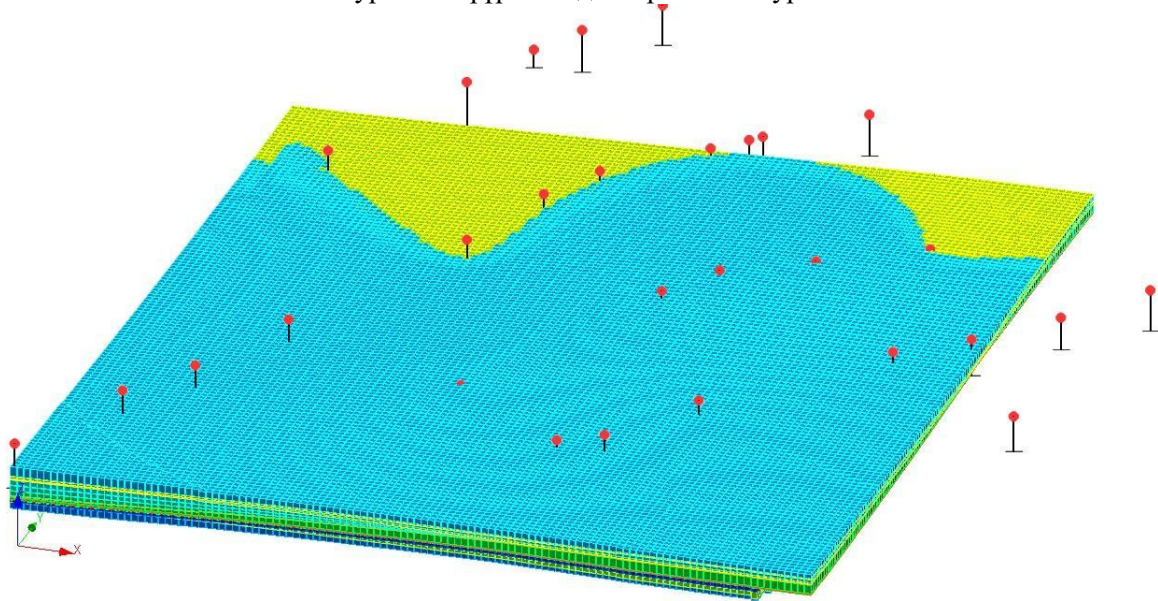
Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших “Чандган тал” нэртэй талбайд
2025 онд хэрэгжсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

А, В, С1 зэргээр нийт 4,130,257.5 тн нүүрсний нөөц тооцоолсон байна. 1978 онд
батлагдсан дээрх нөөцийг одоог хүртэл олборлож байна.

Хүснэгт 2. Нүүрсний үлдэгдэл нөөц

Нөөцийн зэрэг	Нийт нөөц, тн
А	3030.73
В	11874.3255
С1	5523.36
А+В+С1	20,428.42

Зураг 4. Нүүрсний давхаргын 3D зураг

БҮЛЭГ-III. ИЛ УУРХАЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ

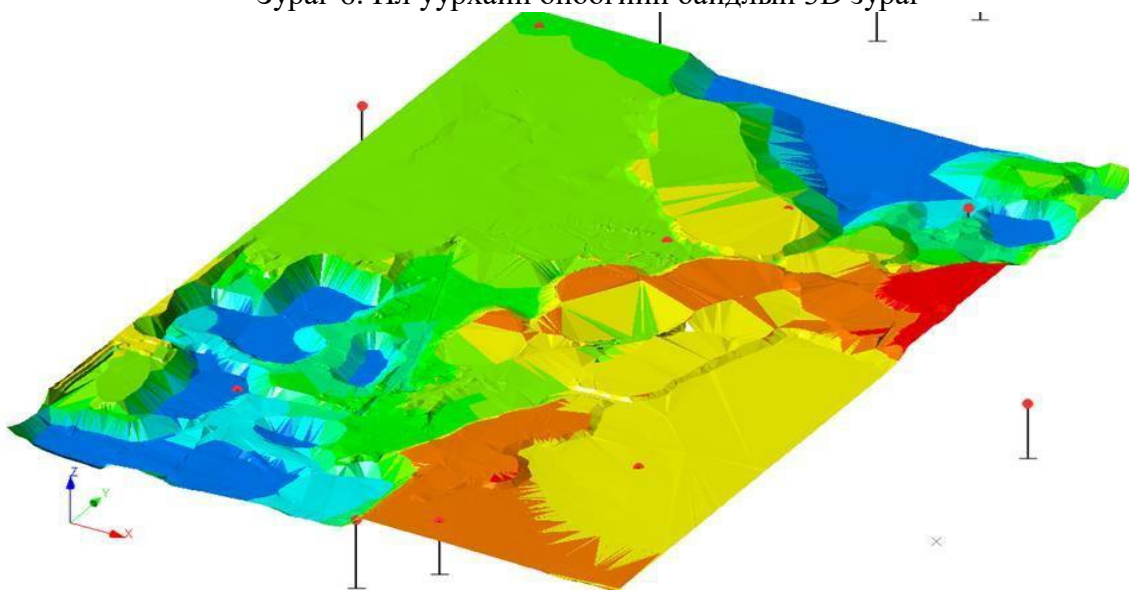
III.1. Уурхайн өнөөгийн байдал

Тус нүүрсний орд газарт жилд 30 мянган тонн нүүрс олборлох хүчин чадалтай ил уурхайн төслийг 1960 онд ТЭХХҮЯ-ны харьяа ЗТЭШИ-ээс боловсруулж 1967 оны 6-р сарын 1-нд ил уурхай байгуулагдаж ашиглалтанд оржээ. Төслийн талбайд 100 мян.тн нүүрс олборлох зураг төслийн ажлууд ашиглалтын явцад шат дараалалтайгаар хийгдэж байсан (1981он) бөгөөд оргил үедээ 123.8 мян.тн нүүрс гаргалтын ажлыг хийж (1991он) бүс нутгийн хэрэгцээг бүрэн хангасан томоохон уурхай байсан. Одоогийн байдлаар уурхай жилдээ 30-50 мян.тн нүүрсийг жил бүр гарган хэрэглэгчдэдээ нийлүүлж байна.

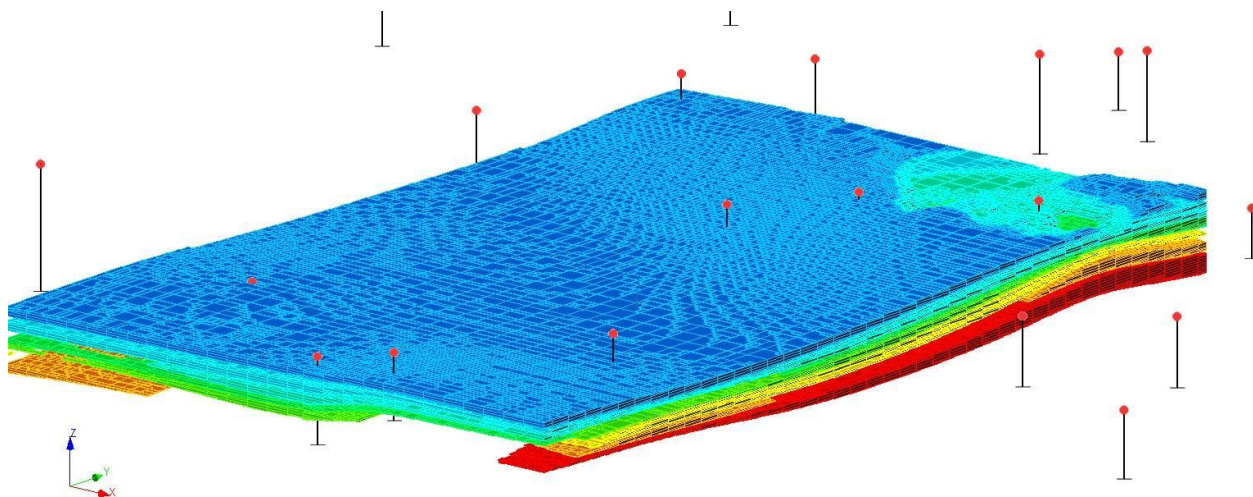
Зураг 5. Ил уурхайн одоогийн байдал

Зураг 6. Ил уурхайн өнөөгийн байдлын 3D зураг

Зураг 7. Нүүрсний биетийн 3 хэмжээст зураг

Ш.2. Уулын ажлын төлөвлөгөө

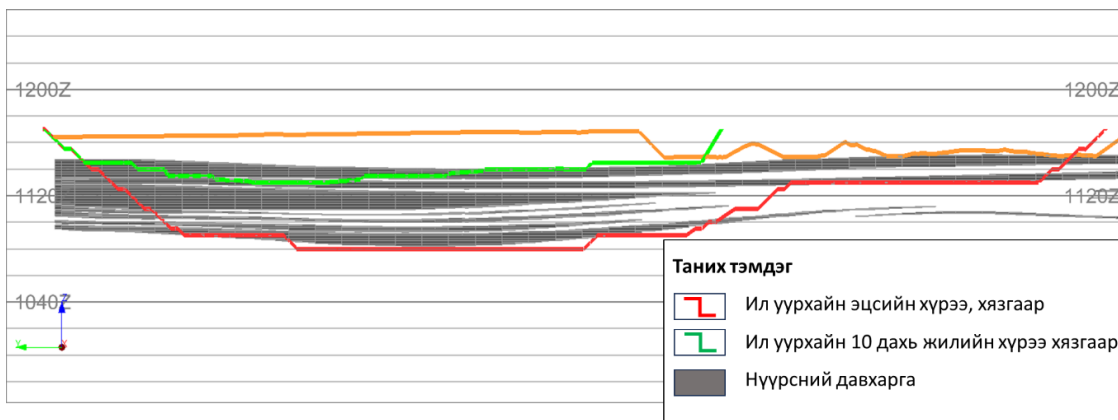
Уурхайн ашиглалт явуулах дарааллыг уурхайн хөрс хуулалт, нүүрс олборлолтын ажлын календарчилсан төлөвлөгөө, компанийн техникийн даалгаврын хүрээнд өгөгдсөн жилийн хүчин чадал, уурхайн хүрээн дэх хөрсний эзлэхүүн, түвшин бүрээр тооцсон нүүрсний үйлдвэрлэлийн нөөц зэргийг үндэс болгов. Уурхайн ашиглалт явуулах дараалал нь бүтээгдэхүүн гаргалтын төлөвлөлтийн зорилгод нийцнэ. Уурхайн ашиглалт явуулах дараалал доорх алхмуудын дагуу гүйцэтгэсэн.

Үүнд:

- ✓ Хөрс хуулалтын хэмжээ жигд байх;
- ✓ Нүүрсний борлуулалтын зах зээлийн зорилтуудыг хангах;
- ✓ Уурхайн ухаж ачих тоног төхөөрөмжийн жилийн цаг ашиглалтын хэмжээ болон бүтээлийг хамгийн их байлгах;

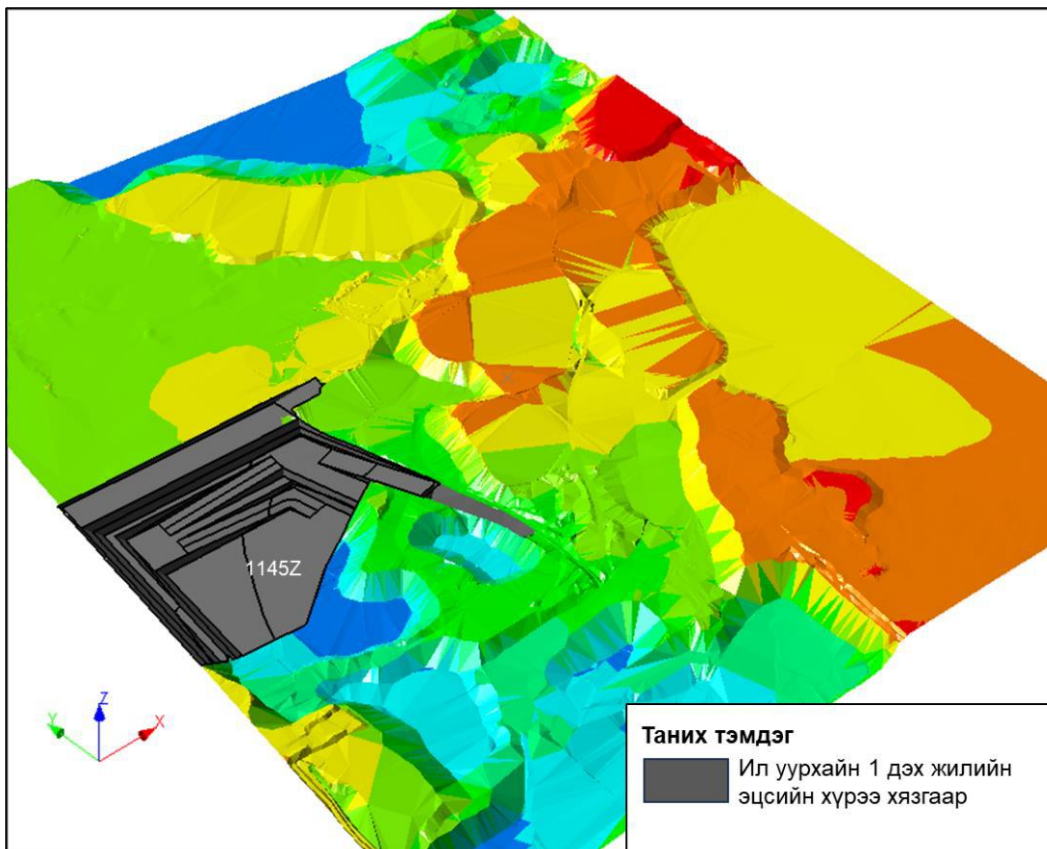
Төлөвлөлтийн үр дүн нь тоног төхөөрөмжийн шаардлагатай тоо хэмжээг тодорхойлох болон эдийн засгийн модель үүсгэхэд ашиглах

Зураг 8. Ил уурхайн уулын ажлын ахилт, (Зүсэлт А-А')

Ил уурхайн 2025 оны 11 дүгээр сарын 25 ны өдрийн байдлаар 87844 м^3 уулын цул үүнээс 39910 м^3 нүүрс олборлож, 47934 м^3 хөрс хуулалт хийсэн байна. Хөрс хуулалтын дундаж коэффициент $4.52 \text{ м}^3/\text{тн}$ байна.

Зураг 9. Ил уурхайн эхний жилийн эцсийн байдлын 3 хэмжээст зураг

Ш.3. Ил уурхайн механикжуулалт үндсэн тоног төхөөрөмж

Хөрс хуулалтын дундаж коэффициент $4.52 \text{ м}^3/\text{тн}$ байна. Ил уурхайн олборлолтод ажиллах тоног төхөөрөмжүүдийг дараах хүснэгтээр үзүүлээ.

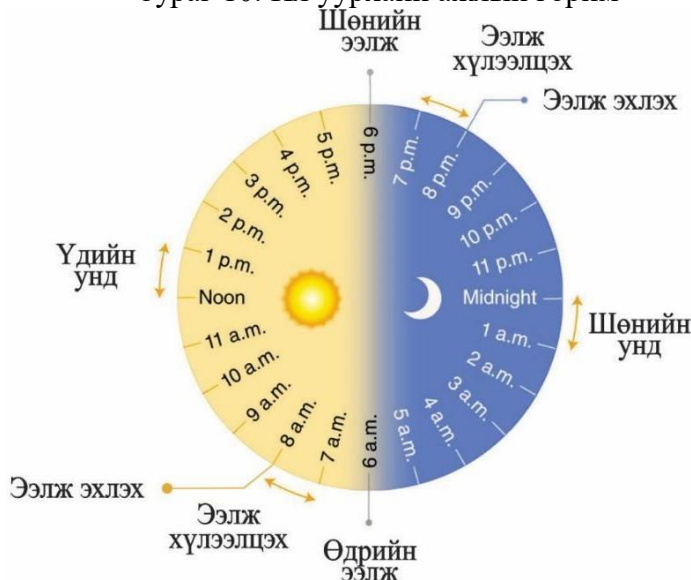
Хүснэгт 3. Ил уурхайд ажиллах үндсэн болон туслах тоног төхөөрөмжүүд

Д/д	Тоног төхөөрөмж	Марк	Үзүүлэлт	Нэгж	Утга	Ажлын зориулалт
1	Экскаватор	Doosan-300	Утгуурын багтаамж	м3	1.2	Нүүрс
2	Экскаватор	Doosan-500	Утгуурын багтаамж	м3	2.9	Хөрс
3	Автосамосвал	Howo	Даац	тн	25	Хөрс тээвэр
4	Автосамосвал	Howo	Даац	тн	25	Хөрс тээвэр
5	Бульдозер	D155A	Хусуурын хамах чадвар	м3	3.5	Туслах ажил
6	Утгуурт ачигч	Hyundai-ZL50GN	Хусуурын хамах чадвар	м3	3.0	Туслах ажил

Ш.4. Ил уурхайн ажиллах горим

Уурхайн эхний жилд хөрс хуулалтын ажлыг 8-р сараас 10-р сарын 15 хүртэл, нүүрс олборлолтын ажлыг 10-р сарын дунд үеэс 2025 оны 4-р сарыг дуустал үргэлжлэхээр тооцоолж уулын ажлын төлөвлөгөө батлагдсан. Уурхайн хөрс хуулалтыг гадаад овоолго үүсгэн хуулалт хийнэ. Уулын ажил нь цаг агаарын саатал, төлөвлөгдөөгүй техникийн засвар үйлчилгээ, сул зогсолтоос хамааран эхний жилд баяр ёслол, амралтын өдрүүд 7 хоног, цаг агаараас хамаарсан сул зогсолт 14, уурхайн жилд ажиллах бодит хоног 220 хоног тус тус ажиллахаар байна.

Зураг 10. Ил уурхайн ажлын горим

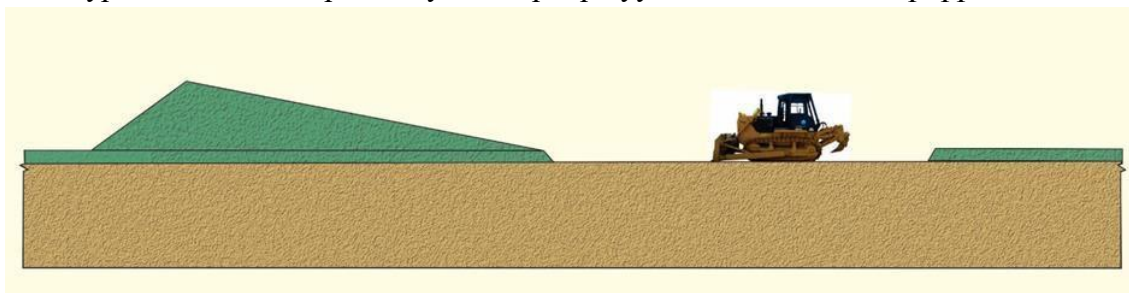
Хүснэгт 4. Уурхайн ажлын горим

Д/д	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Утга
1	Календарийн хоног	хоног	365
2	Баяр ёслол, амралтын өдрүүд	хоног	7
3	Цаг агаараас хамаарсан сул зогсолт	хоног	14
4	Төлөвлөгөөт сул зогсолт	хоног	124
5	Уурхайн жилд ажиллах бодит хоног	хоног	220
6	Хоногт ажиллах ээлжийн тоо	-	2
7	Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа	цаг	12
8	Ээлжийн сул зогсолт (цайны цаг)	цаг	1
9	Ээлжийн сул зогсолт (ээлж солилт, түлш тос, солилт)	цаг	1
10	Ээлжийн цаг ашиглалтын коэффициент	-	0.83
11	Уурхайн хоногт ажиллах бодит цаг	цаг	20
12	Уурхайн жилд ажиллах бодит цаг	цаг	4,400

Ш.5. Шимт хөрсний овоолгын ажлын төлөвлөгөө

Хуулалтад хамрагдах үржил шимт болон потенциал үржил шимт хөрсний үе давхаргын зузааныг төслийн талбайд хийсэн хөрсөн бүрхэвчийн үржил шимт байдлын түвшний үнэлгээ, үндсэн хэв шинж ба дэд хэв шинжүүдийн хөрсний зүсэлтийн бие даасан генетик горизонтнуудын хаяалбаруудын тус тусын үржил шимт байдлын үнэлгээ дээр үндэслэн үржил шимт хөрсийг 20 см-ээр MNS 5916:2008 стандарт шаардлагын дагуу Бульдозероор хуулж хадгална. 2025 онд 2.28 га талбайгаас 4.56 мян.м³ шимт хөрсийг бульдозероор хуулж, ачиж тээвэрлэн шимт хөрсний овоолгод байршуулав.

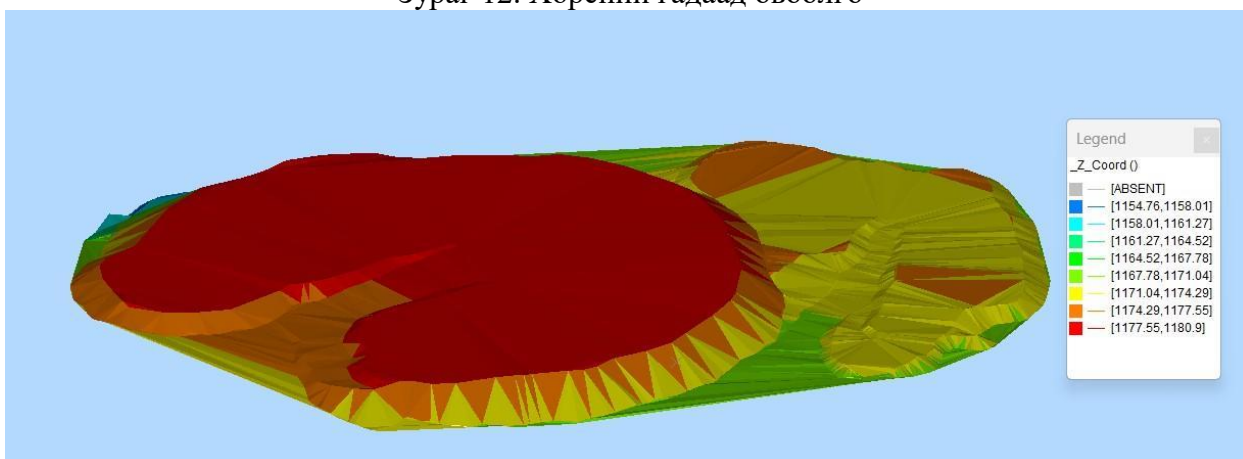
Зураг 11. Шимт хөрсийг бульдозероор хуулах технологийн бүдүүвч

Хөрсний овоолгын ажлын төлөвлөгөө

Ордыг ашиглах үед хөрс хуулалтыг гадаад овоолгод автосамосвалаар тээвэрлэн бульдозерын тусламжтай овоолго үүсгэв. 2025 онд нийт 227.9 мян.м³ хөрс хуулах ба овоолгын сийрэгжсэн хэмжээ 251.04 мян.м³ байна. Хөрсний гадаад овоолгыг өмнөх жилүүдэд үүссэн овоолгод хураав. Гадаад овоолгын нийт эзлэхүүн 746.584 мян.м³ +1170 м -+1180 м хүртэл 10 м байна. Гадаад овоолгын хажуугийн өнцөг 30.69°. Гадаад овоолго байршсан талбайн хэмжээ 4.31 га.

Зураг 12. Хөрсний гадаад овоолго

III.6. Уурхайн үйл ажиллагааны явцад эвдрэлд өртсөн талбайн хэмжээ.

Ил уурхайн ашиглалтын төлөвлөгөөгөөр хөрсний гадаад овоолго, үржил шимт хөрсний овоолго, уурхайн хотхон, баяжуулахын талбай, авто зам зэрэг нь өмнөх жилүүдэд үүссэн овоолго болон зам талбайг ашиглав. 2025 онд ил уурхайн ашиглалтаар 0.73 га талбай хөрс хуулалтад өртсөн байна.

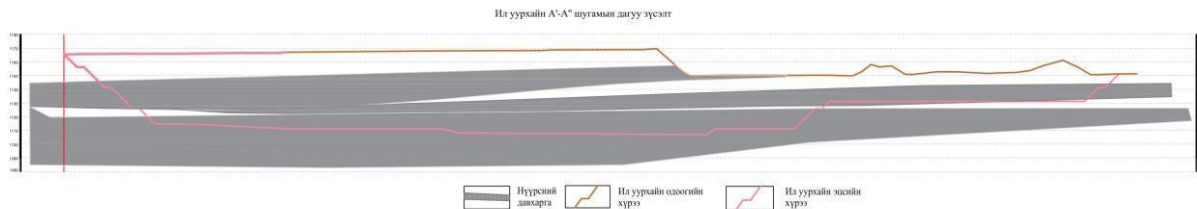
Зураг 13. Уурхайн ашиглалтын карьер.

Техникийн нөхөн сэргээлт

Чандган тал уурхайн нөөцийг бүрэн олборлож дуусаагүй бөгөөд нүүрсний давхаргыг бүрэн олборлож дуустал техникийн нөхөн сэргээлтийг уурхайн ашиглалтын карьерт хийгүй. Ил уурхайн одоогийн хөрс хуулалтын түвшин +1150-р түвшинд 20м байгаа бөгөөд уурхайн эцсийн хүрээ +1110 түвшин хүртэл уурхайн гүнзгийрэл 40м хүрэх юм.

Зураг 14. Ил уурхайн ашиглалтын хүрээ

Ш.7. Биологийн нөхөн сэргээлт

2025 онд биологийн нөхөн сэргээлтийг хийхгүй бөгөөд ил уурхайн үйлдвэрлэлийн нөөцийг бүрэн олборлож, овоолгын болон талбайн хөрс чулуулаг тогтворжиж, нягтарсны дараа овоолгод хадгалж байсан шимт хөрсөөр хучилт хийж эвдэрсэн газарт биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг эхлүүлнэ.

Биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг олборлолтын ажил эхлэхийн өмнө уурхайн эдэлбэрийн байгаль орчны суурь нөхцөл байдлыг тодорхойлох урьдчилсан судалгаа явуулах, дараа нь уг судалгааны үр дүн болон бусад мэдээ, мэдээлэлд үндэслэн ургамалжуулах ажлын чиглэлийг тогтоох, эцэст нь техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайд шимт хөрсний үе үүсгэн ургамалжуулалтыг байгалийн аясаар болон зохиомлоор тарьж ургуулах гэсэн дэс дараалалтайгаар гүйцэтгэнэ.

IV. ХОГ ХАЯГДАЛ

Хатуу, шингэн хог хаягдал нь хүн ам, үйлдвэрлэлд хэрэгцээт газрын нөөцийг багасгах, хөрс, ус, агаарыг хорт бодис, хүнд металл, нян вирусээр бохирдуулагч гол эх үүсвэр болдог. Хатуу хог хаягдал нь удаан задарч бодисын эргэлтэд аажмаар орох ба задрах хугацаа нь удаан байдаг учраас байгаль орчинд хор хөнөөлтэй.

“Бэрх-уул” ХК-ний “Чандган тал” хүрэн нүүрс олборлох төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд ноцтой хохирол учруулахуйц хатуу, шингэн хог хаягдал гарахгүй. Төсөл хэрэгжих явцад гарах хог хаягдлыг гарал үүслээр нь:

А. Ахуйн хог хаягдал

Б. Технологийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдал

Төслийн үйл ажиллагааны явцад гарах хог хаягдал нь ахуйн болон технологийн үйл ажиллагаанаас үүснэ. Хэлбэрээр нь:

1. Хатуу

2. Шингэн

3. Хийн гэж ангилна.

Төсөл хэрэгжих хугацаанд дараах зарчмыг дагаж мөрдөж ажиллана.

Зураг № 15. Уурхайн хог хаягдлын менежмент

Эдэлгээг сайжруулах буюу Сэргийлэх – гүйцэтгэгч байгууллагууд аливаа нөөцийг ариг гамтай зохицуулах, ашиглах замаар хог хаягдал бага гаргах. Үүний тулд худалдан авалт, хангамжийн сайн туршлага болох сав, баглаа боодол багасгах, цэгцтэй байлгах зэргийг хангах /Төслийн хэрэгжих явцад ашиглах бүх нөөцийг ариг гамтай ашиглаж, эдэлгээг уртасгана./

Эрс багасгах-Төсөл хэрэгжүүлэгч аливаа нөөцийг ариг гамтай зохицуулах, ашиглах замаар хог хаягдал эрс багасгах арга хэмжээг урьдчилан авах

Эргүүлж ашиглах – цэвэр шороог нүх булах зэргээр хог хаягдлыг талбай дээр байгальд халгүй байдлаар дахин ашиглах. Дахин ашиглах зарим хаягдлыг зохих газруудад худалдаж эсвэл үнэгүй нийлүүлэх. /Төслийн хэрэгжих явцад гарсан шороо байгальд халгүй эргүүлж ашиглах/

Эргүүлж боловсруулах – эргүүлж боловсруулах хаягдлыг цуглуулж, зохих газруудад худалдаж эсвэл үнэгүй нийлүүлэх. /Төслөөс гарах эргүүлж боловсруулах боломжтой бүх хаягдлууд хамаарна. Жишээ нь: ажилласан тос тосолгооны материал, хуванцар сав, гялгар уут, элдэв төмрийн хог хаягдал, хайрцаг сав баглаа боодол/

Эцэслэн хаях - эргүүлж ашиглах болон боловсруулах боломжгүй хаягдлыг хотын төвлөрсөн хогийн цэг рүү ТҮГ-аар тээвэрлүүлэн зайлуулах /Төслөөс эцэст нь гарах бүх хог хаягдлууд хамаарна./

V. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Зорилго, зорилт: Чандган тал уурхайн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулахдаа Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний нэмэлт тодотгол тайлангаар тодорхойлогдсон төсөл хэрэгжүүлэгчийн хүлээх үүрэг амлалтаас гадна Монгол Улсын Байгаль орчны багц хууль, холбогдох дүрэм журам, стандартуудын шаардлагуудыг мөрдлөг болгон боловсруулсан бөгөөд энэ төлөвлөгөөнд тусгагдсан үүрэг даалгавруудыг биелүүлэхийг гол зорилго болгосон.

Хамрах хүрээ: Чандган тал уурхайн MV-04590 ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд хүрэн нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төсөл.

V.1. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Чандган тал хүрэн нүүрс олборлох төслийн БОНБНУ-ээр төслийн гол болон болзошгүй нөлөөллийг дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг.

V.2. Агаарын чанарт нөлөөлөх гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

БОННУ болон компанийн дотоод бичиг баримт болох агаар мандалд ялгарах бохирдлын удирдлагын төлөвлөгөөнд агаарын чанарт нөлөөлөх үйл ажиллагаануудыг тодорхойлсон байдаг. Тухайлбал: хүнд машин механизм, бүх төрлийн тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн, хөрсний овоолгууд ил уурхай зэргээс агаарын чанарт нөлөөлөх сөрөг нөлөөллүүд бий болох эрсдэлтэй.

Эдгээр эх үүсвэрүүдээс хүрээлэн буй орчны агаарын чанарт нөлөөлж буй аливаа сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

 Тээвэрлэлт хийх машины хурдыг хязгаарлаж, хурдны хязгаарлалтыг анхааруулсан замын тэмдэг, тэмдэглэгээг засаж сайжруулах.

- Ажлын байрны агаарын чанарыг сайжруулах, тоосжилтыг бууруулах зорилгоор зам, талбайг засаж байх.
- Уурхайн ажлын байрны агаарын чанарыг сайжруулах зорилгоор үүсмэл хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлыг зохион байгуулах.
- Хүнд механизмын хөдөлгүүрээс гарах утааны хэмжээг стандартын шаардлага хангах хэмжээнд байлгах арга хэмжээ авах.
- Уурхайн карьер доторх болон түүнээс гарч буй замыг засаж байх.
- Тоосноос эрүүл мэндээ хамгаалах нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, хүнсний нэмэлт бүтээгдэхүүнээр ажилчдыг хангах.

V.3. Усны нөөц, чанарт гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга

“Бэрх уул” ХК-ийн усны менежментийн бодлогын хүрээнд уурхайн бүх үйл ажиллагаанд усыг зөв зохистой хэмнэлттэй хэрэглэх мөн үйл ажиллагаа явуулж буй бүс нутгийн усны нөөц, чанарт учирч болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, орон нутгийн иргэдийн хэрэглээний усны нөөц, чанарыг хэвээр хадгалахыг зорин ажиллана.

Бохир усны систем: Төсөл хэрэгжүүлэгч нь ахуйн бохир ус цэвэршүүлэх цэвэрлэх байгууламжийг барьж ашиглалтад оруулан Септик системийг ашиглах байна. Энэ нь бохир усны төвийн шугамд холбогдоогүй газруудад хамгийн тохиромжтой байгаль орчинд ээлтэй, ашиглалтын зардал бага бохир усны систем нь юм.

Тухайн төсөл хэрэгжиж буй газрын байршил, хөрсний онцлог, ажилчдын тоо, өдөрт гарах бохир усны хэмжээ зэргээс хамааран Септик системийн хүчин чадал, байгууламж нь харилцан адилгүй байна. Нойл, угаалтуур, шүршүүрийн хэрэглээнээс гарах бохирыг халдваргүйжүүлж байгальд шингээнэ. Үүнд:

- Шингэн хаягдал хуримтлуулах, түр хадгалах, цэвэршүүлэх байгууламжийн орчинд дулааны улиралд ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийж микробиологийн бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх.
- Төслийн унд ахуйн хэрэглээнд ашиглаж буй гүний усны хэрэглээнд хяналт тавих.
- Ажилчдад усны зүй зохистой хэрэглээг нэвтрүүлэх сургалт, мэдээлэл өгдөг байх.
- Ашиглаж буй нүхэн жорлонд ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийж дахин ашиглахыг хориглох.
- БОННУ-ийн дагуу усны нөөц, чанарт учирч болзошгүй дараах сөрөг нөлөөллүүдийг тодорхойлоод байна. Үүнд:
 - Усны зохистой хэрэглээг зөв зохистой хэрэглээгүйгээс усны хэрэглээ нэмэгдэх.
 - Усны зохистой хэрэглээг зөв зохистой хэрэглээгүйгээс нөөцийн хомсдол үүсэх.
 - Усанд уусах бохирдуулагч бодис усаар угаагдан зөөгдөж зөөгдөж газар доорх устай холилдон нийлэх магадлал өндөртэй байна.

V.4. Газрын хэвлийд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

“Чандган тал” уурхайн үйл ажиллагаагаар газрын гадаргад овоолго үүсэж гадаргын хэлбэр дүрс өөрчлөгдөх, зам, байгууламж баригдаж газрын гадарга эвдэгдэх, ил уурхайн ашигт малтмал олборлолтын үйл ажиллагаагаар газрын гадарга, хэвлий ухагдаж хоосон орон зай (ухмал) бий болох, газрын гадаргын суулт үүсэх, тул газрын гадарга, хэвлийн эвдрэлийг аль болох бага хэмжээнд байлгах шаардлагатай. Ахуйн бохир ус буюу шингэн хаягдал шууд хөрс рүү нэвчиж хөрс бохирдуулах сөрөг нөлөөллүүд үүснэ.

V.5. Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

Уурхайн үйл ажиллагаа, олборлолт, ашигт малтмал ашиглах, автозам байгуулах, ашиглах үед үүсэх дараах сөрөг нөлөөллүүдийг тодорхойлоод байна. Үүнд:

🚧 Газрын гадарга, хэвлий эвдэгдэх, доройтох, нөлөөлөлд өртөх

🚧 Ахуйн бохир ус буюу шингэн хаягдал шууд хөрс рүү нэвчиж хөрс бохирдуулах.

V.6. Ургамлын аймаг, ургамлын нөмрөгт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

Уурхайн үйл ажиллагаа, тээврийн хөдөлгөөн, зөвшөөрөлгүй шороон зам ашигласнаас ургамлын нөмрөг нөлөөлөлд өртөж доройтох, дарагдах, устах эрсдэлүүдийг тооцсон байна.

V.7. Амьтны аймагт нөлөөлөх гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээгээр уурхайн үйл ажиллагааны улмаас амьтны аймагт үзүүлж болзошгүй дараах нөлөөллийг тодорхойлж, бууруулах арга хэмжээг төлөвлөсөн. Үүнд: Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд

- Уурхайн талбай түүний ойр орчмын хогийн цэг дээр амьтан тэжээл хайж ирэх.
- Уурхайн талбай түүний ойр орчмын хогийн цэг дээр амьтан орогнох, үүрлэх нөхцөл үүсэх.
- Хог хаягдлыг амьтад идэж хордож болзошгүй.

Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ:

- Уурхайн талбай түүний ойр орчимд хогийн цэг шинээр үүсгэхгүй байх.
- Уурхайн талбай түүний ойр орчимд үүссэн хогийг цэвэрлэх.

VI. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ

VI.1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

Хүрээлэн буй орчны агаарын чанарын нөлөөлж буй аливаа сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэв.

Хүснэгт 5. Агаарын чанарын сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт	
	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулахаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	
1.	Ил уурхайн олборлолт болон хүнд машин механизмын хөдөлгөөнөөс тоосжилт бий болох, Агаарын бохирдлын улмаас уурхай дахь ажлын нөхцөл, ажилчид болон нутгийн иргэдийн эрүүл мэндэд нөлөөлөх	Тээвэрлэлт хийх машины хурдыг хязгаарлаж, хурдны хязгаарлалтыг анхааруулсан замын тэмдэг, тэмдэглэгээг засаж сайжруулах	Уурхайн талбайн дотоод болон гадаад зам, кемп хүртэлх зэрэг бүх зам.	Ил уурхайн технологийн зам болон уурхайн хотхоны чиглэлийн замуудад тээвэрлэлт хийх машины хурдыг хязгаарлаж, хурдны хязгаарлалтыг анхааруулсан замын тэмдэг, тэмдэглэгээг 8ш засаж сайжруулсан.	Агаарын тухай хууль, MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5885:2008
2.		Ажлын байрны агаарын чанарыг сайжруулах, тоосжилтыг бууруулах зорилгоор зам, талбайг засаж байх.	Уурхайн хотхон	4м өргөнтэй 800 м зам, талбайг засаж янзалсан.	Агаарын тухай хууль, MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
3.		Уурхайн ажлын байрны агаарын чанарыг сайжруулах зорилгоор үүсмэл хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлыг зохион байгуулах	Ашиглалтын карьер болон гадаад овоолгын талбай	Үүсмэл хог хаягдлыг цэвэрлэх ажлыг зохион байгуулж ажилсан.	Ажлын байрны агаарын эрүүл ахуйн шаардлага: MNS 4990:2010, MNS 0017-2-3-16:1998 MNS 5002:2000
4.		Хүнд механизмын хөдөлгүүрээс гарах утааны хэмжээг стандартын шаардлага хангах хэмжээнд байлгах арга хэмжээ авах.	Уулыг ашиглалтын болон хөрс, нүүрс тээвэрлэлтийн машин механизм	Хүнд механизмын хөдөлгүүрээс гарах утааны хэмжээнд байлгахын тулд тоног төхөөрөмжийн сард 1 удаа төлөвлөгөөт засвар үйлчилгээг хийсэн.	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
5.		Уурхайн карьер доторх болон түүнээс гарч буй замыг засаж байх.	Уурхайн талбайн дотоод болон гадаад зам, кемп хүртэлх зам.	Уурхайн карьер доторх болон түүнээс гарч буй 10 өргөн 600м замыг зассан.	MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшний хэмжээ MNS 5013:2009 MNS 5014:2009
6.		Тоосноос эрүүл мэндээ хамгаалах нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, хүнсний нэмэлт бүтээгдэхүүнээр ажилчдыг хангах,	Нийт ажилчид	Тоосноос эрүүл мэндээ хамгаалах нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, өдөр бүр хүнсний нэмэлт бүтээгдэхүүнээр ажилчдыг хангаж байна.	

Зураг № 16. Замын тэмдэглэгээ засаж сайжруулсан

Зураг № 17. Уурхайн хотхон зам талбайн зураг

Зураг № 18. Үүсмэл хог хаягдлын цэвэрлэгээ

Зураг № 19. Төлөвлөгөөт засвар үйлчилгээ

Зураг № 20. Уурхайн карьер доторх зам талбай

Зураг № 21. Нэмэлт бүтээгдэхүүн

VI.2. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 6. Усны нөөцөд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хэрэгжилт

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт	
	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулахаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	
1.	Усны зохистой хэрэглээг зөв зохистой хэрэглээгүйгээс усны хэрэглээ нэмэгдэх, нөөцийн хомсдол үүсэх. Усанд уусах бохирдуулагч бодис усаар угаагдан зөөгдөж зөөгдөж газар доорх устай холилдон нийлэх магадлал өндөртэй.	Байгаль орчныг хамгаалах, цэвэр усны нөөцийг хэмнэх зорилгоор уурхайн унд ахуйн усыг хэмнэлттэй ашиглах, усны зохистой ашиглалтын талаар сургалт явуулах	Үндсэн болон гэрээт компанийн ажилчид.	Чандган тал уурхайн нийт ажилчдад “ SAVE WATER ” сэдэвт сургалт хийсэн. Сургалт дараах сэдвийг хамрав: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Уурхайн усны хэрэглээ ✓ Бид яагаад усыг хэмнэх ёстой вэ? ✓ Усыг зохистой хэрэглээгүйгээс усны алдагдал их хэмжээтэй гардаг. Усыг алдагдалгүй, хэмнэлттэй, дахин ашиглах гурван зарчмын тухай “Усыг хэмнэх, Усны үнэ цэний” талаар онцолж бүх ажилчдад талцуулдаг.	Усны тухай хууль:
2.	Усанд уусах бодисыг ил задгай хаяснаас хур тунадасны усаар угаагдан зөөгдөж уурхайн шүүрлийн устай холилдон нийлэх магадлал өндөртэй.	Уурхайн карьерт үүссэн шүүрлийн уснаас дээж авч шинжилгээнд өгөх замаар хяналт тавих.	Уурхайн карьерт үүссэн шүүрлийн ус.	Уурхайн карьерт үүссэн шүүрлийн уснаас дээж авч шинжилгээнд өгч хяналт тавьсан.	Усны тухай хууль “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх, техникийн шаардлага” MNS 5924:2015
3.	Усанд уусах бодисыг ил задгай хаяснаас хур тунадасны усаар угаагдан зөөгдөж уурхайн шүүрлийн устай холилдон нийлэх магадлал өндөртэй.	Уурхайн карьерт үүссэн шүүрлийн уснаас дээж авч шинжилгээнд өгөх замаар хяналт тавих.	Уурхайн карьерт үүссэн шүүрлийн ус.	Уурхайн карьерт үүссэн шүүрлийн уснаас дээж авч шинжилгээнд өгч хяналт тавьсан.	Усны тухай хууль

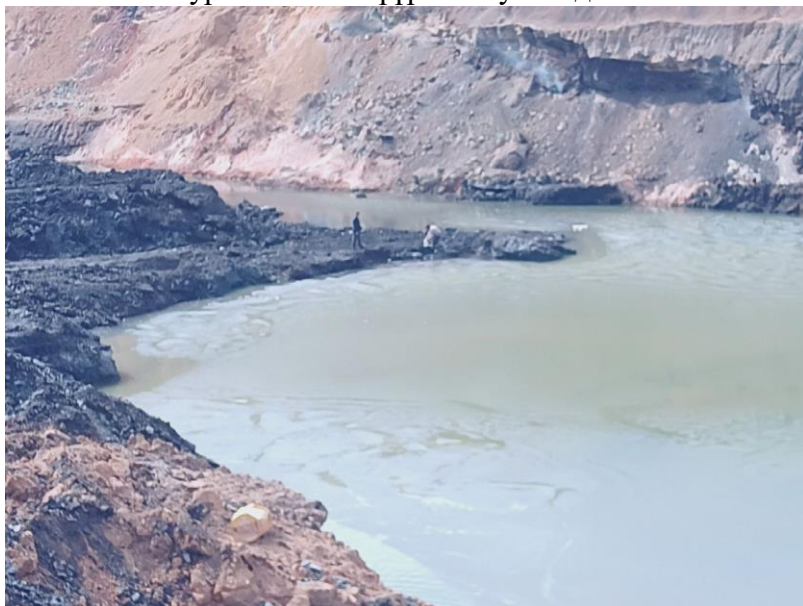
Зураг № 22. “Save water” сургалт

Зураг № 23. Бохирын цооногийн тэмдэг, тэмдэглэгээ

Зураг № 24. Шүүрлийн усны дээж

VI.3. Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ төлөвлөгөө

Хүснэгт 7. Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүд

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт	
	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулахаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	
1	Газрын гадарга, хэвлий эвдэгдэх, доройтох, нөлөөлөлд өртөх	Хяналтгүйгээр газар хөндөхөөс сэргийлж аливаа газар хөндөх үйл ажиллагааг эхлүүлэхийн өмнө газар хөндөх зөвшөөрөл авах.	Ил уурхайн ашиглалтын талбай	Ил уурхайн үйл ашиглалтын явцад уурхайн олборлолтын нөлөөлөлд өртөх газрын эвдрэлийг хамгийн бага хэмжээнд хязгаарлах, уулын мастерын зөвшөөрөлгүй газар хөрс хуулдаггүй бөгөөд 2025 онд 0,3 га талбай ил уурхайн ашиглалтад өртсөн байна.	Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал MNS 5915 : 2008
2	Ахуйн бохир ус буюу шингэн хаягдал шууд хөрс рүү нэвчиж хөрс бохирдуулах	Ахуйн бохир ус цэвэршүүлэх цэвэрлэх байгууламжыг барьж ашиглалтанд оруулах.	Уурхайн хотхон	Ахуйн бохир ус цэвэршүүлэх цэвэрлэх байгууламжийг барьж ашиглалтад оруулсан.	MNS 5924: 2015. Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага.

VI.4. Ургамлын аймаг, ургамлын нөмрөгт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 8. Ургамлын аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт	
	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулахаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	
1.	Уурхайн үйл ажиллагааны нөлөөллөөр ургамлын нөмрөг устгах, нөлөөлөлд өртөж доройтох	Шинээр тээврийн болон технологийн зам үүсгэхгүй байх, хуучин замыг засаж янзлах.	Ил уурхайн ашиглалтын талбай	Шинээр тээврийн болон технологийн зам үүсгээгүй, хуучин замыг засаж янзалсан.	МУ-ын Байгаль хамгаалах тухай хууль, 1995 МУ-ын Газрын тухай хууль, 2002 МУ-ын Газрын хэвлийн тухай хууль, 1998

Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших “Чандган тал” нэртэй талбайд
2025 онд хэрэгжсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

2.	Уурхайн үйл ажиллагааны нөлөөллөөр ургамлын нөмрөг устгах, нөлөөлөлд өртөж доройтох	Ил уурхайн гадаад овоолго болон замын төлөвлөлтийг хийхдээ ховор, нэн ховор ховор ургамлыг нөлөөнд өртүүлэлгүй төлөвлөх.	Ил уурхайн ашиглалтын талбай	Ил уурхайн гадаад овоолго болон замын төлөвлөлтийг хийхдээ ховор, нэн ховор ховор ургамлыг нөлөөнд өртүүлэлгүй төлөвлөсөн.	Замын аюулгүй байдлын тухай монгол улсын хууль, Ил уурхайн аюулгүй ажиллагааны нийтлэг дүрэм
----	---	--	------------------------------	--	--

VI.5. Амьтны аймагт учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 9. Амьтны аймагт учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

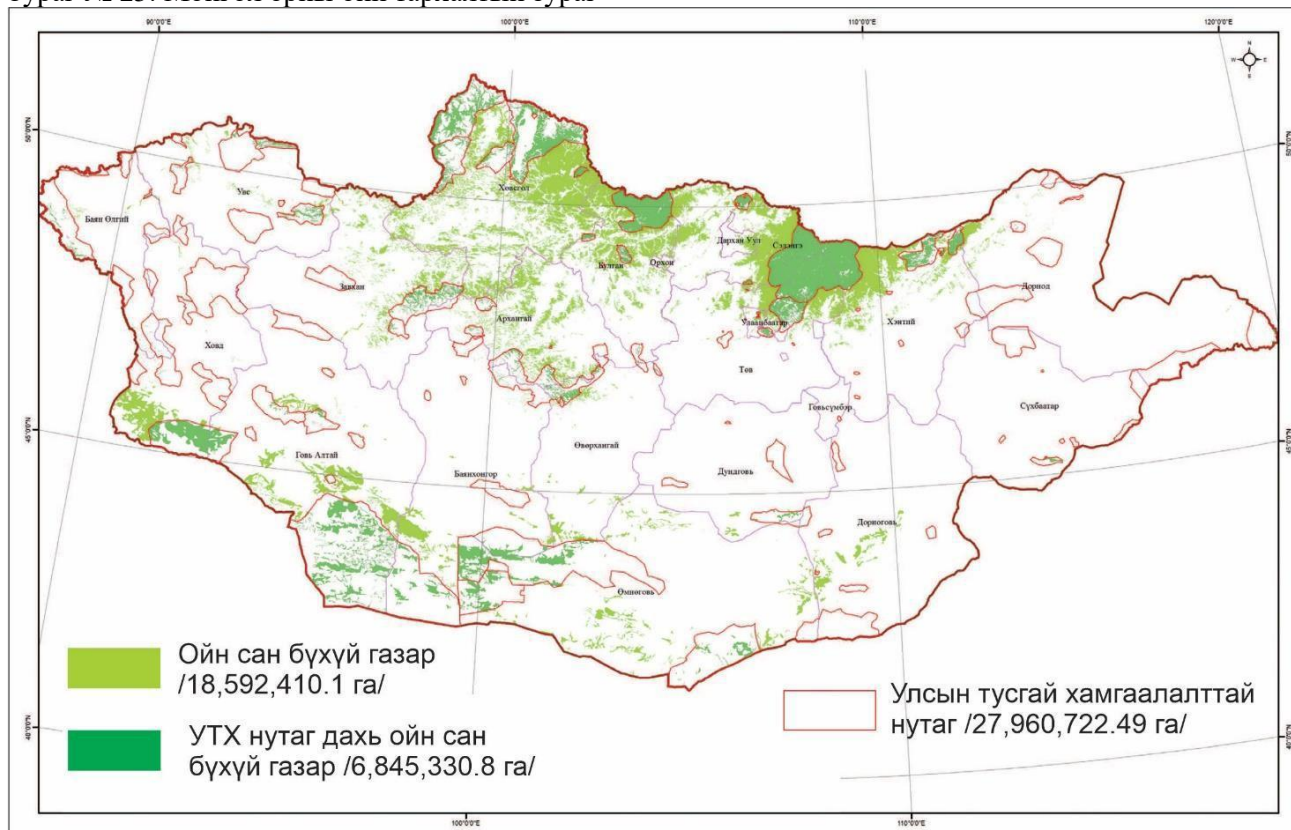
№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт	
	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулахаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	
1.	Уурхайн талбай түүний ойр орчмын хогийн цэг дээр амьтан тэжээл хайж ирэх, орогнох, үүрлэх нөхцөл үүсэх. Хог хаягдлыг амьтад идэж хордож болзошгүй.	Уурхайн талбай түүний ойр орчимд хогийн цэг шинээр үүсгэхгүй байх.	Уурхайн талбай түүний ойр орчимд	Уурхайн талбай түүний ойр орчимд хогийн цэг шинээр үүсгээгүй.	
2.		Уурхайн талбай түүний ойр орчимд үүссэн хогийг цэвэрлэх.	Уурхайн талбай түүний ойр орчимд	Уурхайн талбай түүний ойр орчимд үүссэн хогийг цэвэрлэсэн.	

VII. Биологийн нөхөн сэргээлт-мод тарилт

Монгол Улсын ойн сан бүхий газар 2018 оны байдлаар 18.5 сая. Га буюу нийт нутаг дэвсгэрийн 11.8%-ийг эзэлж, үүнээс 12.3 сая.га нь ойгоор бүрхэгдсэн (хэвийн ургаж байгаа),

5.6 сая.га нь ойгоор бүрхэгдээгүй (түймэр, мод бэлтгэл, хөнөөлт шавжид нэрвэгдсэний улмаас доройтолд орсон ой), 543.4 мян.га нь ойн сан доторх ойн бус талбай байна. Ойн сан бүхий газрын ойгоор бүрхэгдсэн талбайг нийт газар нутагт харьцуулсан хувь буюу ойрхог чанар 7.9 % байна (Монгол орны байгаль, орчны төлөв байдлын тайлан 2018 он). 2018 оны байдлаар ойн сангийн 1836.5 мян.га талбай ойн түймэр болон хөнөөлт шавжид, 0.9 мян.га талбай байгалийн гамшигт (салхи, шуурга, цас) нэрвэгдсэний, 106.7 мян.га талбай мод бэлтгэл явагдсаны улмаас доройтолд орсон байна (Монгол орны ойн сан. 2018. УБ. Ойн судалгаа хөгжлийн төв). Доройтсон ойн талбайг нөхөн сэргээх, ойжуулах замаар ойн талбай, нөөцийг нэмэгдүүлдэг бөгөөд манай улс 1971 оноос уг арга хэмжээг хэрэгжүүлж эхэлсэн ба 1980-аас 2018 оны хооронд 199144.9 га талбайг ойжуулсан байна (Монгол орны байгаль, орчны төлөв байдлын тайлан 2018).

Зураг № 25. Монгол орны ойн тархалтын зураг

Монгол орны ойн нийт нөөц 1.2 тэрбум шоо метр бөгөөд үүний 78.7%-ийг шинэс, 9.3%-ийг хуш, 6.1%-ийг хус, 5.0%-ийг нарс, 0.23%-ийг гацуур, 0.02%-ийг жодоо, 0.2%-ийг улиас, 0.05%-ийг улиангар, 0.01%-ийг хайлаас, 0.28%-ийг бургас, 0.002%-ийг тоорой, 0.15%-ийг заган ойн нөөц тус тус эзэлж байна. Шилмүүст мод зонхилсон ойн дундаж нас 133.4 жил, 1га-ийн нөөц 151.3м³, өсөлт 1.13м³, навчит мод зонхилсон ойн дундаж нас 46.1 жил, 1 га-ийн нөөц 46.2м³, өсөлт 0.98м³, жилийн бүх дундаж өсөлт 10.1 сая м³ байна (Монгол орны байгаль, орчны төлөв байдлын тайлан 2018).

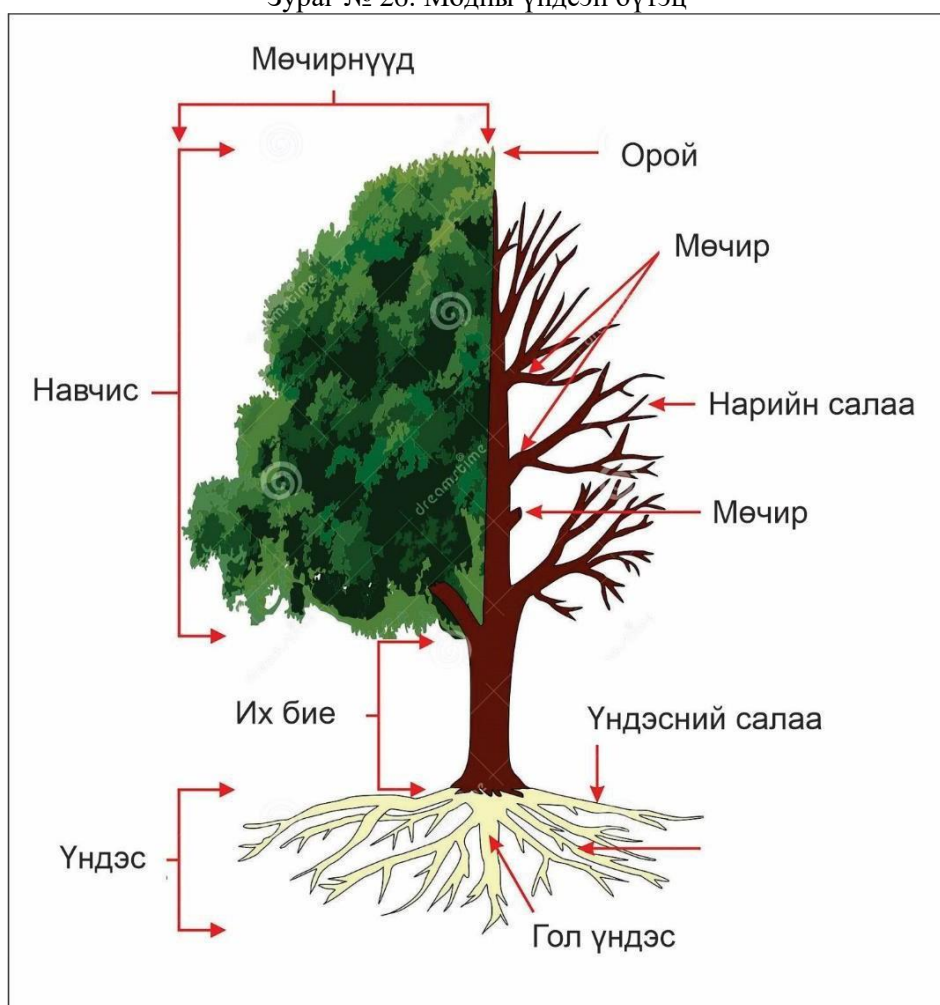
VII.1.1. Мод тарихын экологийн ач холбогдол

Агаарын бохирдлыг бууруулдаг байгалийн хамгийн чухал цэвэрлэх байгууламж бол ой мод юм. Ой мод нь дэлхийн шим салшгүй хэсгийг бүрдүүлж, манай гаргийн дулаарлын явцыг сааруулж хөрс, усыг тогтвортой байлгахад чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Нэг га ой мод сөөг нь 18 сая шоо метр агаарыг цэвэршүүлж, утаа униарын 35 хувь өөртөө шингээдэг. Ялангуяа навчит мод тоос шороог 20-70 хувь хүртэл өөртөө барьдаг байна.

VII.1.2. Мод, сөөг болон түүний бүтэц, зарим үүрэг

Мод нь үндэс, их бие, мөчир, навч гэсэн дөрвөн гол зүйлээс бүрдэнэ. Модны үндэс нь газрын хөрснөөс ус, чийг, эрдэс бодис, тэжээл авч их бие, навч мөчир рүүгээ дамжуулна. Мөчрүүд нь цэцэг навч болон үр жимс гаргана. Модны их бие нь холтсоор бүрхэгдсэн байдаг. Навч нь нарны гэрлийг хүлээн авах ба голдуу ногоон, улираас шалтгаалан шар, улаан гэх мэт өнгөтэй болох бөгөөд мөнх ногоон ч байдаг.

Зураг № 26. Модны үндсэн бүтэц

VII.1.3. Тарих тарих хугацаа

Монгол орны хувьд мод тарих хугацаа нь хаврын улиралд дөрөвдүгээр сарын 20-ноос тавдугаар сарын 25, намрын улиралд есдүгээр сарын 20-ноос аравдугаар 10-ны хооронд байдаг.

VII.1.5. Мод суулгасны дараах арчилгаа

Модны шилжүүлэн суулгасны дараа услах шаардлагатай. Модыг услах далд систем буюу хоолойг ашигла бороожуулах, ил систем буюу уламжлалт гаргуун усалгааны арга байдаг. Тарьсан суулгацаа гар аргаар хавар 7 хоногт 1-2 удаа нэг 30-50 л усаар усална.

Шилжүүлэн суулгасан мод бутанд салхины хор нөлөө эхний жилд маш их. Учир нь эхний жилд мод тухайн орчин хөрсөндөө сайтар “холбогдож барьцалдаж” өгөөгүй байдаг. Тухайн газартаа үндсээрээ бүрэн бэхжээгүй модыг салхи байнга ганхуулж хөдөлгөж байдаг нь тухайн модны үндэс гэмтэлд орж цаашид ургах боломжгүй байдаг. Салхи ба хаврын түлэгдэлтээс хагалгаж тулгуур бэхэлгээг хийж байв. Бэхэлгээг хийх арга олон янз бөгөөд олс, шургааг мод, зориулалтын бэхэлгээ байдаг. Тулгуур бэхэлгээг байнга шалгаж онцгой анхаарна.

Тарьсан модыг мал, мэрэгч амьтад туулай, оготно зэрэг сүйтгэдэг. Ялангуяа ойр орчимд мал байгаа газарт тарьж ургуулсан мод, бут тэдгээрийн малын хоол тэжээл болох эрсдэлтэй. Тиймээс уурхайн хотхоны орчимд малтай байгаа айл байгаа учир мод бутыг уурхайн хотхонд хашаанд тарив.

2025 онд модны тарьц суулгацыг уурхайн хотхоны тохижилт, ногоон байгууламж байгуулах гэсэн үндсэн зорилгоор нийт 100 ш тарьц суулгацыг тариад байна.

Зураг№ 28. Уурхайн хотхонд тарьсан мод

VII.1.6 Техникийн сэргээлтийн төлөвлөгөө

“Чандган тал” хүрэн нүүрсний ордыг 1967 онд анх олборлож эхэлсэн бөгөөд “Бэрх Уул” ХК 2010 оноос хойш олборлолт явуулж байна. 2023 оны төслийн ТЭЗҮ-ийн тодотгол цаашид 10 жил ашиглах төлөвлөгөөтөйгөөр хийгдсэн бөгөөд уурхайн нөөцийн хувьд цаашид 30 гаруй жил ашиглах нөөцтэй.

Иймд 2024-2028 онд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт төлөвлөөгүй. 2025 оны хувьд уурхайн ашиглалтын талбайд мод тарихгүй бөгөөд “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд уурхайн хотхонд 100 ш навчит модны тарьц болон суулгацаар тариалалт хийхээр төлөвлөв.

VIII. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ БИЕЛЭЛТ

Уурхайн үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй болзошгүй сөрөг нөлөөллийн үргэлжлэх эрчим ба цар хүрээг тогтоож, нөлөөллийг бууруулах буюу зайлсхийх, багасгах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлсний дараа үлдэх нөлөөллийг дүйцүүлэн хамгаалахаар шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.

Хүснэгт 10. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө, хэрэгжилт

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт
	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний хэрэгжилт
1.	Биологийн олон янз байдлыг сайжруулах менежментийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.	Тусгай зөвшөөрлийн талбайн гадан талд эзэн холбогдоггүй эвдрэлд орсон талбайд нөхөн сэргээлт хийж байгаль хамгааллын үйл ажиллагаа явуулах	Мөрөн сумын нутагт	Уурхайн ашиглалтын талбайн ойролцоох хог хаягдал цэвэрлэн эвдэрсэн газарт нөхөн сэргээлт хийсэн.

Зураг№ 29. Уурхайн ойролцоох талбай

Зураг№ 30. Уурхайн ойролцоох талбай

Зураг№ 31. Төв замын хажууд цэвэрлэгээ

Зураг№ 32. Төв замын хажууд цэвэрлэгээ

IX. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 11. Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний хэрэгжилт
1	Чандганы нүүрсний уурхайн орчимд байж болзошгүй түүх соёлын өвүүд.	Төслийн талбайд хийлгэсэн судалгаагаар Археологийн болон Палеонтологийн олдвор илрээгүй бөгөөд уурхайн ашиглалтын явцад түүх соёлын дурсгалт зүйлс илэрвэл “Соёлын өвийг хамгаалах тухай” хуулийг хэрэгжүүлэн ажиллахаар төлөвлөөд байна.	Олборлолтын үед түүх соёлын биет өв илэрвэл тухайн олдворын хүрээнд	Ил уурхайн ашиглалтын явцад түүх соёлын дурсгалт зүйлс илрээгүй хэдий ч “Газрын хэвлийг ашиглах явцад геологийн ховор илэрц, эрдэсжилтийн онцгой тогтоц, солир, палеонтологи, археологийн болон шинжлэх ухаан, түүх, соёлын хувьд сонирхол татах бусад зүйл ил газрын хэвлийг ашиглагчид ажлаа зогсоож, энэ тухай төрийн зохих байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх үүрэгтэй” гэсэн Монгол улсын хууль, тогтоомжуудыг үндэслэл болгон олборлолтын ажлыг гүйцэтгэж байна.

X. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт 12. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт
	Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний хэрэгжилт
1	Уурхайн ойролцоо нутаглаж, амьдардаг иргэд	Энэ ажлын хүрээнд ямар нэгэн ажил төлөвлөөгүй боловч Уурхайн ашиглалтын явцад нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох зайлшгүй шаардлага гарвал тухай бүр хэрэгжүүлэн ажиллана гэж төлөвлөсөн.	Уурхайн нөлөөлөлд өртсөн, нүүлгэн шилжүүлэх айл өрхийн хэмжээгээр	Энэ ажлын хүрээнд ямар нэгэн ажил хийгдээгүй болно.

XI. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт 13. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт
	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт
1	Гал, түймрийн аюул осол	Хуурайшилт ихтэй хавар намрын улиралд ил гал гаргахгүй байх, галын хор хангалттай хэмжээнд байрлуулж, нөөцлөх.	Аж ахуйн орчин, ажлын байр, уурхайн эргэн тойрон.	Уурхайн талбайд гал түймэр, онцгой байдалд эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр ажлын талбайд тогтмол ажлын байрны үзлэгүүд зохион байгуулж, гал түймэр гарч болзошгүй бүх цэгүүдэд гал сараа, унтраах, хэрэгслүүдийг бүрэн суурилуулсан. Гал түймэртэй тэмцэх болон Гамшгийн тухай хуулийн дагуу уурхайн талбайн барилга эрсдэлийн үнэлгээний дагуу, бүх хэсэг нэгжүүдэд онцгой байдлын үед ажиллах төлөвлөгөөг Уул уурхайн аврах ангиар батлуулан мөрдөн ажиллаж байна.
2	Осол аваар болон гамшиг болох.	Гамшиг, осол эрсдэлийн төлөвлөгөөг батлуулж мөрдөж ажиллах.	Ашиглалтын талбай болон уурхайн хотхон.	Цаг агаарын урьдчилан сэргийлэх болон онц аюултай үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх сэрэмжлүүлэг, мэдээ, дохиог хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, мэдээллийн бусад эх сурвалжаас тогтмол хүлээн авах. Гамшиг, осол эрсдэлийн төлөвлөгөөг батлуулж мөрдөн ажиллаж байна.

ХП. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт 14. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт
	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт
1	Ахуйн	Хог хаягдлын эх үүсвэр бүрд хог хаягдлыг ангилан ялгаж хаях зориулалтын хогийн сав байрлуулах. Ангилсан хог хаягдлыг сумын төвлөрсөн хогийн цэгт хаях.	Уурхайн талбайд	Хог хаягдлын эх үүсвэр бүрд хог хаягдлыг ангилан ялгаж хаях хогийн сав байрлуулсан. Ангилсан хог хаягдлыг сумын төвлөрсөн хогийн цэгт хаяж байна.
		Ахуйн бохир ус цэвэршүүлэх байгууламжийг барьж ашиглалтад оруулах	Уурхайн талбайд	Ахуйн бохир ус цэвэршүүлэх байгууламжийг барьж ашиглалтад оруулсан.
2		Хаягдал дугуйг өөрсдийн хэрэгцээнд дахин ашиглах, шаардлагатай бол орон нутгийн хэрэгцээнд өгөх	Уурхайн талбайд	Хаягдал дугуйг өөрсдийн хэрэгцээнд дахин ашиглаж цэцэг тариалах сав болгон ашиглаж байна.
		Хортой болон аюултай бодисыг устгах тусгай зөвшөөрөл бүхий байгууллагатай гэрээ хийж хамтран ажиллах.	Уурхайн талбайд	Хортой болон аюултай бодисыг устгах тусгай зөвшөөрөл бүхий байгууллагатай гэрээ хийн хамтран ажиллаж байна.

ХП.1 Хог хаягдлыг бууруулах, дахин ашиглах, боловсруулах

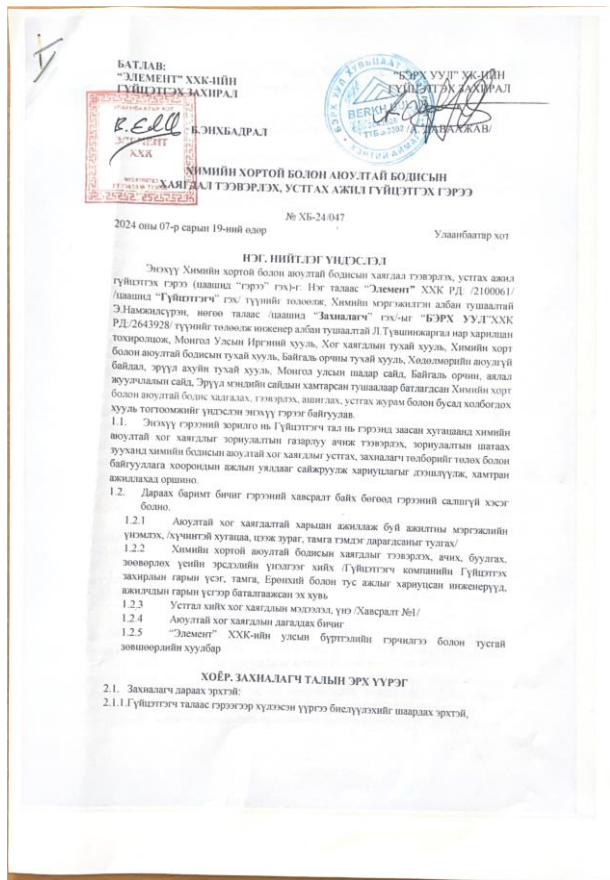
Хог хаягдлын менежментийг амжилттай хэрэгжүүлэхийн үндэс нь ангилан ялгалт юм. Ангилан ялгаж байгаагийн давуу тал нь дахин ялгах шаардлагагүйгээр шууд дахин боловсруулах үйлдвэрт тушаах боломжтой болж байгаа явдал юм. Ангилан ялгахын тулд хог хаягдал гарах эх үүсвэр цэг бүрд тохирох төрлийн хогийн савнуудыг байрлуулав.

Уурхайн хотхонд ахуйн гаралтай хог хаягдлыг ангилан түр хадгалах хогийн саванд цуглуулав. Ахуйн болон хатуу хог хаягдлыг ангилсны дараа дахин ашиглах хатуу хог хаягдлыг тээвэрлэн хоёрдогч түүхий эд авдаг төвлөрсөн цэгт тушаахаар түр хадгалж байна.

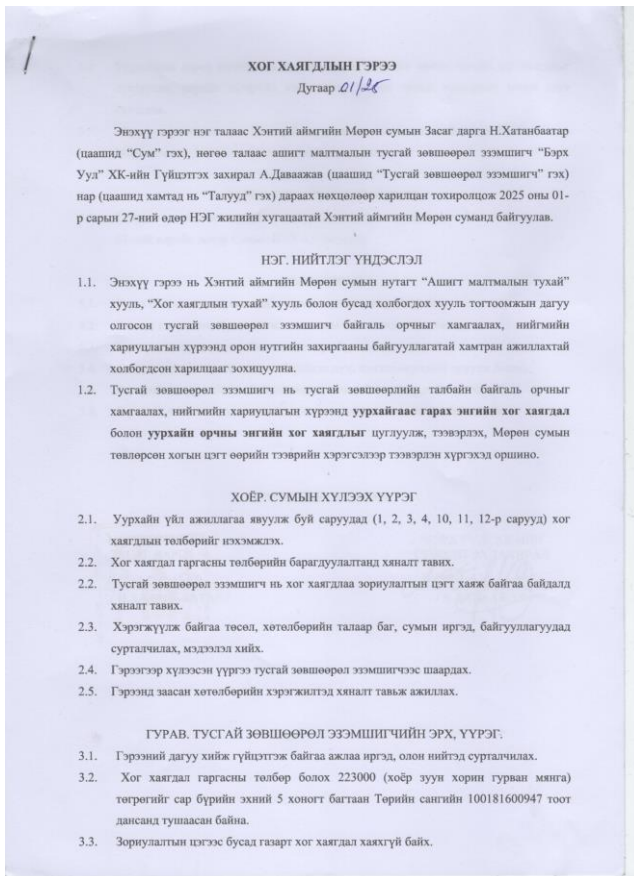
Техникийн ашигласан тос маслыг битүүмжлэл сайтай саванд цуглуулан дахин боловсруулах үйлдвэрт тушаав. Бусад хатуу хог хаягдлыг ялган, зориулалтын саванд цуглуулан, тусгайлан тээврийн хэрэгслээр зөөж тогтоосон цэгт хаяв.

Төслийн талбайд үйлдвэрлэлийн бүхий л үе шатнаас гарах хог хаягдлыг хүрээлэн буй орчин, хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй байх талаас анхаарч урьдчилан сэргийлэх, хязгаарлах, хамгаалах, дахин ашиглах арга хэмжээг төлөвлөж удирдлага зохион байгуулалтаар хангаж зохицуулан ажиллах нь чухал байдаг. Ингэснээр хог хаягдал үүсгэгч этгээд /ажилтан, албан хаагч, хэлтэс нэгж/-ийн хог хаягдлын зохистой хэрэглээг хэвшүүлснээр хүрээлэн буй орчны бохирдлоос сэргийлэх, төслийн үйл ажиллагааны уялдаа холбоонд эерэг үр дүнтэй байна.

Зураг № 33. Химийн хортой хаягдалын гэрээ

Зураг № 34. Энгийн хог хаягдлын гэрээ

ХП.2. Ахуйн хог хаягдал

“Ахуйн хог хаягдал” гэж айл өрхөөс гарах энгийн хог хаягдлыг хэлнэ. Ахуйн хог хаягдлын эх үүсвэр бүрд хог хаягдлыг ангилан ялгаж, зориулалтын хогийн сав байрлуулан түр хадгалав. Ангилсан хог хаягдлыг сумын төвлөрсөн хогийн цэгт хаяв.

Төслийн хэмжээнд сард дунджаар 12 хүн ажилласан бөгөөд ажилчдын хоногт гаргах хуурай хаягдал нь хүнсний зүйл, үнс, яс, ногооны хаягдал гэх мэт 1 хүний хоногт гаргах хуурай хог хаягдлын хэмжээ 1.5 кг ба, хоногт нийт 10.5 кг, сард 315 кг хог гарч байв. Тус ахуйн гаралтай хог хаягдлын эх үүсвэр бүрд хог хаягдлыг ангилан ялгаж, сумын төвлөрсөн хогийн цэгт хаядаг.

ХП.3. Аюултай хог хаягдал-техникийн тос

МУ-ын Хог хаягдлын тухай хууль “Аюултай хог хаягдал” гэж тэсрэмтгий, шатамхай, урвалын идэвхтэй, исэлдүүлэгч, агаар болон устай харилцан үйлчилж хортой хий ялгаруулдаг, халдвартай, идэмхий, хүн амьтанд богино болон удаан хугацаанд хортой нөлөөлөл үзүүлдэг, байгаль орчинд хортой шинж чанартай, устгасны дараа аюултай шинж чанартай ялгарал үүсгэдэг хог хаягдлыг хэлнэ гэж заажээ.

Чандган тал нь уурхайн нь үйл ажиллагаандаа химийн бодис хүргэлдэггүй бөгөөд талбай дахь аюултай хаягдлыг өөр хоорондоо холилдохгүй, хүрээлэн буй орчинд бохирдол үүсгэхгүй нөхцөлд түр хадгалдаг бөгөөд 2025 онд хуримтлагдсан нийт аюултай болон хяналттай ангиллын хаягдлын хэмжээ тайлант хугацааны байдлаар 500 л техникийн тос хуримтлуулсан байна.

Зураг 35. Аюултай хог хаягдал-техникийн тос түр хадгалах цэг

Машин механизмын засвар үйлчилгээ тос маслыг солихдоо хөрсөнд тос масло асгарахаас сэргийлж цементэн засварын талбай дээр битүүмжлэл сайтай саванд хаягдал тосыг хуримтлуулдаг. Хаягдал тосыг уурхайн талбайд 1 цэг дээр цуглуулах бөгөөд эдгээр нь бусад энгийн болон аюултай хаягдалтай холилдохгүй цуглуулахаар төлөвлөгдсөн талбай

байна. Уг талбайн шалыг цементээр цуггаж хаягдал тос хөрсөнд нэвчихээс сэргийлсэн. Тайлант хугацаанд нийт 500 л тосыг дахин боловсруулагч Ахуй мандал үйлдвэрт нийлүүлэв. Тус үйлдвэрт төрөл бүрийн автомашины хаягдал дугуй, резин, хуванцар, уул уурхайн техник хэрэгсэл болон автомашины хаягдал тос, тосол буюу ажилласан тосыг боловсруулж, чанар, стандартын шаардлага хангасан дизель түлш, бензин үйлдвэрлэлийг дотооддоо нэвтрүүлжээ. Дээр дурдсан хаягдал дугуй, резин, хуванцар, уул уурхайн техник хэрэгсэл авто машины ажилласан тос зэргийг шатааж, ил хаяхад байгаль орчныг маш ихээр бохирдуулдаг бөгөөд энэ төрлийн хог хаягдал нь аюултай хог хаягдалд тооцогддог. Тэгвэл уг үйлдвэр эдгээр хог хаягдлыг байгаль орчинд хоргүй технологиор дахин боловсруулж, байгаль орчинд ээлтэй хоёрдогч түүхий эд үйлдвэрлэж байна. Монголдоо үйлдвэрлэж буй дизель түлш нь евро-4 стандартын, тослог чанар, тетаны тоо өндөртэй тул авто машиныг илүү хүчтэй болгох, эд ангид сайн гэдгээрээ давуу талтай юм байна.

ХП.4. Бусад аюултай хог хаягдлыг хадгалах

Уурхайн хэмжээнд ерөнхий 2 төрлийн зай хураагуур хаягдал болдог бөгөөд ахуйн хэрэглээний жижиг хэмжээний зай хураагуур, авто техникийн том оврын зай хураагуурыг CU, GS25 д байгаа ашигласан батарей хадгалах хогийн саванд хаяв.

Эмнэлгийн хаягдал: Эмнэлгийн хаягдлыг уурхай дээр үүсгэдэггүй бөгөөд шаардлагатай тариа, боолт зэргийг Мөрөн сумын эмлэг дээр боолт болон тариаг хийлгэж байна. Мөрөн сумын эмнэлэг эмнэлгийн хаягдлыг уураар ариутгах төхөөрөмж буюу Хятад улсын сүүлийн үеийн GB8599- 2008, америк улсын FDA болон EN285, EC/97/23 стандартад тэнцсэн автоклаваар ариутган халдваргүйжүүлэн устгаж байна.

Хүснэгт 15. 2025 оны хог хаягдлын эх үүсвэрийн тооллогын хуудас

Аймаг, нийслэл	Хэнтий	Улсын бүртгэлийн дугаар	
Сум, дүүрэг	Мөрөн	Регистрийн дугаар	2643928
Аж ахуй нэгжийн нэр	Бэрх уул ХК	Үйл ажиллагааны чиглэл буюу хог хаягдлын бүлэг	Уул уурхайн

№	Хог хаягдлын бүлгийн код	Дэд бүлгийн код	Хог хаягдлын дэд бүлэг	Хог хаягдлын төрлийн код	Хог хаягдлын төрөл	Аюулын зэрэг	Сард үүсэх хэмжээ /кг, тн, м ³ , л, ш/	Хаана хядаг				Хадалдагдаж байгаа хэмжээ /тн, м ³ , л, ш/	тайлбар
								Хогийн цэг	Бохир усны хүх	Боловсруулах үлдвэр	Дахин ашгилдаг		
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Б	Б 01	Хөдөө аж ахуй, цэцэрлэгжүүлэлт, усны аж ахуй, ойн аж ахуй, загасны аж ахуй, ан агнуурын аж ахуй	Б 01 06	Мод бэлтгэлээс үүссэн хаягдал		50кг				тийм		
2	М	М 05	Шингэн түлшний хаягдал	М 05 01	Түлшний тос, дизель	А	500л			тийм		500л	Хаягдал тосыг Ахуй мандал үлдвэрт тушаадаг.
3	О	О 01	Сав баглаа боодол (ангилаан ялгасан ахуйн сав баглаа боодлын хаягдал орно)	О 01 02	Хуванцар сав баглаа боодол		10кг					10кг	Хуванцар савыг битүү вагончикт түр цуглуулж байгаа.
4	Ө	Ө 01	Бусад хог хаягдал	Ө 01 04	Ашиглалтаас гарсан машин, механизм, гэдгээрийг задлах болон засварлах үйл ажиллагаанаас үүсэх хаягдал	А	3ш					15ш	Хог хаягдал түр хадгалах вагончикт цуглуулж байгаа.

Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших “Чандган тал” нэртэй талбайд
2025 онд хэрэгжсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

5	Ө	Ө 01	Бусад хог хаягдал	Ө 01 14	Ашиглалтаас гарсан машин, механизм, гэдгээрийг задлах болон засварлах үйл ажиллагаанаас үүсэх хаягдал		40кг				Тийм	2тн	
6	Ө	Ө 06	Батарей, аккумулятор	Ө 06 01	Хар тугалгатай аккумулятор	А	35ш				Тийм	35ш	Хар тугалгатай аккумулятор УБ хотод цэнэглүүлээд дахин ашигладаг. Батарей 30ш хадгалж байгаа.
7	Т	Т 03	Бусад ахуйн хог хаягдал	Т 03 01	Холимог ахуйн хог хаягдал		200кг	200 кг					Сумын хогийн цэгт хаядаг.

ХШ. УСНЫ НӨӨЦ, ЧАНАРТ ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БУУРУУЛАХ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

Эргэлийн сангийн уснаас нэвчилт үүсэх болон далан сэтрэх зэрэг ослоос процессын ус алдагдаж, хөрсөөр дамжин газрын доорх усыг бохирдуулж болзошгүй. Ажилчдын амрах байрны бохир усны танкийг шинэчилж суурилуулав.

Зураг 36, 37, Бохир усны танкийн суурилуулат

Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших “Чандган тал” нэртэй талбайд
2025 онд хэрэгжсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

Зураг 38. Бохир усны танкийн суурилуулалт

Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших “Чандан тал” нэртэй талбайд
2025 онд хэрэгжсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

Зураг 42,43,44,45,46,47,48,49. Орчны шинжилгээний хариу /2025-12-06/

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 100
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн өмчийн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: 1.5литр
Сорьцны төрөл: Ус
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Тадархайлын үзүүлэлт Шинжилгээний арга стандарт	Сорьц авсан цаг "Бэрх уул" ХХК Лаборатори	Хууцах агуулмаж мтл
Жинсгэлэх бодис: MNS 8830:2020	ЖБ мтл	7.2
Параметрийн агуулга чанар MNS 8833:2020	Пч мтл	9.80
Кальцийн ион: MNS ISO 1097:1970	Ca ²⁺ мтл	122.7
Магний ион: MNS ISO 1097:1970	Mg ²⁺ мтл	18.78
Аммоний ион: CAS J 2020	NH ₄ ⁺ мтл	0.42
Нитрат ион: MNS 4430:2000	NO ₃ ⁻ мтл	0.43
Хлорид ион: MNS 4424:2000	Cl ⁻ мтл	84
Сулфатын ион: MNS 6271:2011	SO ₄ ²⁻ мтл	82.9
Нитратын ион: MNS 6779:2016	NO ₂ ⁻ мтл	0.04
Нитратын ион: MNS 6834:2020	NO ₃ ⁻ мтл	0.69
Фосфатын ион: MNS ISO 6819:2001	PO ₄ ³⁻ мтл	0.153
Фтор: MNS 6272:2011	F мтл	1.87
Хатуулаг / MNS ISO 1097:1970	Хатуулаг мтл	8.66
Нарийн Катион	Na+K мтл	369.8
Цэвэрлэгдсэн дэмжүүлэгч чанар MNS ISO 7888:1999	ЕС рН мтл	7.53
Гидрокарбонат MNS 8832:2020	HCO ₃ ⁻ мтл	880.6
Эрхэлсэн MNS ISO 1097:1970	мтл	1490.6
Эрхэлсэн MNS ISO 1097:1970	мтл	0.74

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 101
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн уурхайн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: хөрс
Сорьцны төрөл: 300г
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжээ нэгж	Хууцах агуулмаж	Үр дүн
MNS3310:1991	Орнин-рН	- 8.10
MNS3310:1991	Чайг- %	- 4.5%
MNS3310:1991	Ялсам	- 112.6
MNS3310:1991	Аммоний- NH ₄ ⁺ мг/л	- 0.42
MNS3310:1991	Нитрат- NO ₃ ⁻ мг/л	- 117.0
MNS3310:1991	Сулфат- SO ₄ ²⁻ мг/л	- 1366.6
MNS3310:1991	Фосфор- P(О5) мг/л	- 31.98

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 147
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн уурхайн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: хөрс
Сорьцны төрөл: агар, тоос
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжээ нэгж	Хууцах агуулмаж MNS4485:2025	Үр дүн
MNS 17.2.5. 12-88	Хүлэрэг зий- SO ₂ , мг/м ³	0,450 0,027
MNS 17.2.5. 12-88	Азолийн давхар ион- NO ₂ ⁻ , мг/м ³	0,200 0,011
CAS A63	Тоос-ионит, мг/м ³	0,150 0,082

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 148
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн өмчийн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: хөрс
Сорьцны төрөл: агар, тоос
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжээ нэгж	Хууцах агуулмаж MNS4485:2025	Үр дүн
MNS 17.2.5. 12-88	Хүлэрэг зий- SO ₂ , мг/м ³	0,450 0,015
MNS 17.2.5. 12-88	Азолийн давхар ион- NO ₂ ⁻ , мг/м ³	0,200 0,009
CAS A63	Тоос-ионит, мг/м ³	0,150 0,063

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 18
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн уурхайн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: хөрс
Сорьцны төрөл: цэвэр
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Шинжилгээний аргын стандартууд	Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжээ нэгж	Хууцах агуулмаж	Үр дүн лг/м ³
CAS A04	Цагаар- агар мс/цагаар	-	0.12

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 17
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн өмчийн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: хөрс
Сорьцны төрөл: цэвэр
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Шинжилгээний аргын стандартууд	Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжээ нэгж	Хууцах агуулмаж	Үр дүн лг/м ³
CAS A04	Цагаар- агар мс/цагаар	-	0.11

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 99
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн өмчийн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: 1.5литр
Сорьцны төрөл: Ус
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Тадархайлын үзүүлэлт Шинжилгээний арга стандарт	Сорьц авсан цаг "Бэрх уул" ХХК Лаборатори	MNS 8900:2018 Хууцах агуулмаж мтл
Жинсгэлэх бодис: MNS 8830:2020	ЖБ мтл	6.0
Параметрийн агуулга чанар MNS 8833:2020	Пч мтл	9.80
Кальцийн ион: MNS ISO 1097:1970	Ca ²⁺ мтл	33.9
Магний ион: MNS ISO 1097:1970	Mg ²⁺ мтл	7.49
Аммоний ион: CAS J 2020	NH ₄ ⁺ мтл	0.14
Нитрат ион: MNS 4430:2000	NO ₃ ⁻ мтл	0.18
Хлорид ион: MNS 4424:2000	Cl ⁻ мтл	84
Сулфатын ион: MNS 6271:2011	SO ₄ ²⁻ мтл	82.9
Нитратын ион: MNS 6779:2016	NO ₂ ⁻ мтл	0.04
Нитратын ион: MNS 6834:2020	NO ₃ ⁻ мтл	0.69
Фосфатын ион: MNS ISO 6819:2001	PO ₄ ³⁻ мтл	0.153
Фтор: MNS 6272:2011	F мтл	0.27
Хатуулаг / MNS ISO 1097:1970	Хатуулаг мтл	2.31
Нарийн Катион	Na+K мтл	43.44
Цэвэрлэгдсэн дэмжүүлэгч чанар MNS ISO 7888:1999	ЕС рН мтл	7.53
Гидрокарбонат MNS 8832:2020	HCO ₃ ⁻ мтл	160.8
Эрхэлсэн MNS ISO 1097:1970	мтл	311.8
Эрхэлсэн MNS ISO 1097:1970	мтл	7.78
Эрхэлсэн MNS ISO 1097:1970	мтл	6.58.5

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

УС ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Хэвтэй аймаг Хэрлэн сум 2-а байр талуурчингийн гудамж Н-13
Утас/факс: 9302811, 9802200
E-mail хаяг: mta_snp@yandex.com

Сорьцын дугаар: 100
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас: "Бэрх уул" ХХК-ийн өмчийн талбай
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал: БОШН-ийн инженер Б.Шүрэнчимэг
Сорьцны тоо, хэмжээ: хөрс
Сорьцны төрөл: 300г
Сорьц авсан өдөр: 2025-12-06
Лабораторид хүлээн авсан өдөр: 2025-12-06
Шинжилгээ эхэлсэн өдөр: 2025-12-06
Хяналтын өдөр: 2025-12-18
Хуудасны тоо: 1/1

ИТГЭМЖИЛГЭДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжээ нэгж	Хууцах агуулмаж	Үр дүн
MNS3310:1991	Орнин-рН	- 8.08
MNS3310:1991	Чайг- %	- 4.5%
MNS3310:1991	Ялсам	- 7.03
MNS3310:1991	Аммоний- NH ₄ ⁺ мг/л	- 56.71
MNS3310:1991	Нитрат- NO ₃ ⁻ мг/л	- 7.00
MNS3310:1991	Сулфат- SO ₄ ²⁻ мг/л	- 112.7
MNS3310:1991	Фосфор- P(О5) мг/л	- 15.99

ХЯНАЖ БАТАЛГААГУУЛСАН
БОШН-ийн Эрхлэгч Инженер: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ГАНГАНБАЙГАЛ /
ШИНЖИЛГЭЭ ТҮВЭЛТЭСЭН
БОШ ЛАБОРАТОРИЙН ИНЖЕНЕР: *Б.Шүрэнчимэг* /Б.ШҮРЭНЧИМЭГ /

Хуульбарлан хэрэглэлийг хориглоно
Сорьцны дүн нь зөвхөн шинжилгээний сорьцныг хамарна.

Хэнтий аймгийн Мөрөн сумын нутагт орших “Чандган тал” нэртэй талбайд
2025 онд хэрэгжсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

Хүснэгт 16. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хэрэгжилт

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт
	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хэрэгжилт
1	Орчны агаарын чанар: Хүхэрлэг хий (SO ₂) Азотын давхар исэл (NO ₂) Нийт тоос (TSP)	Ил уурхайн талбай, уурхайн тосгон.	Жилд бүр	Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан 2 байршилд агаарын бохирдуулагч зарим хийн хэмжилт хийлгэв. Агаарын чанарын шинжилгээ жилд 2 удаа хийсэн. Тус тайлангийн хавсралтаас харна уу.
2	Орчны хөрсний чанар: Урвалын орчин (PH) Нитратын азот (NO ₃) Сульфатын ион (SO ₄) Эрдэс фосфор (PO ₄)	Ил уурхайн талбай.	Жилд бүр	Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан 2 байршилд Хөрсний шинжилгээ хийлгэв. Хөрсний шинжилгээ жилд 2 удаа хийсэн. Тус тайлангийн хавсралтаас харна уу.
3	Уурхайн шүүрлийн усны чанар: Усан орчин (PH) Булингаршил Хатуулаг Кальцийн ион Магний ион Натар+Калийн ион Эрдэжилт Эрдэс Фосфор Төмөр Фтор	Ил уурхайн талбай.	Усны шинжилгээ жилд 2 удаа	Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан усны шинжилгээ хийлгэв. Усны шинжилгээ жилд 2 удаа хийсэн. Тус тайлангийн хавсралтаас харна уу.
4	Ундны усны чанар: Усан орчин (PH) Булингаршил Хатуулаг Кальцийн ион Магний ион Натар+Калийн ион Эрдэжилт Эрдэс Фосфор Төмөр Фтор	Уурхайн тосгон.	Усны шинжилгээ жилд 2 удаа	Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан усны шинжилгээ хийлгэв. Усны шинжилгээ жилд 2 удаа хийсэн. Тус тайлангийн хавсралтаас харна уу.

XV. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Чандган тал уурхай нь орон нутаг болон аймгаас санаачилж зохион байгуулж байгаа аливаа ажил, өдөрлөгт идэвх санаачилгатай оролцдог. Байгаль орчны асуудал нь зөвхөн байгаль орчны ажилтан, мэргэжилтнүүд анхаарал хандуулах биш захирлаас эхлээд тогооч, цэвэрлэгч, жолооч гээд уурхайн бүхий л ажилтнуудын анхаарал хандуулах чухал асуудал юм.

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө	2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт
	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт
1	Байгаль орчныг хамгаалах ажлын жилийн тайлан, төлөвлөгөөг боловсруулж БОУАӨЯ болон орон нутгийн засаг захиргаанд цаг тухайд нь гаргаж өгч байх.	Төлөвлөгөөний дагуу цаг тухайд нь жилийн тайлан, төлөвлөгөөг боловсруулан ажиллаж байна.
2	Нийт ажилтан албан хаагчдын эрүүл мэндэд нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах зорилгоор мэдлэг олгох сургалт зохион байгуулах.	Нийт ажилтан албан хаагчдын эрүүл мэндэд нөлөөлөх сөрөг нөлөөллийг бууруулах зорилгоор мэдлэг олгох сургалт зохион байгуулан ажиллаж байна..

XVI. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	2025 оны БОМТөлөвлөгөө			2025 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлт
	БОМТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний хэрэгжилт
1	Багийн ИНХ (нөлөөллийн бүсэд оршин суугч)	Танилцуулах материал.	БОМТ-н хэрэгжилтийн явцыг БО-ны бүрдэл хэсгүүдээр гарган танилцуулах.	Багийн ИНХ (нөлөөллийн бүсэд оршин суугч) төслийн талаар танилцуулаг хийсэн.

Зураг 50. Багийн иргэдэд танилцуулга

Зураг 51. Багийн ИНХ танилцуулга

XV. БОМТ-ний төсвийн нэгтгэл

Хүснэгт 17. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний төсвийн нэгтгэл

Д/д	Хөрөнгийн зориулалт	Хэмжих нэгж	Төлөвлөсөн зардлын хэмжээ /төгрөг/	Хугацаа
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	төгрөг	3,006,200	2025 он
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	төгрөг	5,500,000	2025 он
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	төгрөг	2,250,000	2025 он
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	төгрөг	1,840,000	×
5	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	төгрөг	×	×
6	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	төгрөг	470,000	2025 он
7	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	төгрөг	6,500,000	2025 он
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	төгрөг	480,000	2025 он
9	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	төгрөг	1,000,000	2025 он
10	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	төгрөг	х	2025 он
	Дүн		21,046,200	